De krankzinnige van Leide

Karel Ondereet

bron
Karel Ondereet, *De krankzinnige van Leide*. I.S. van Doosselaere, Gent 1862

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/onde003kran01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

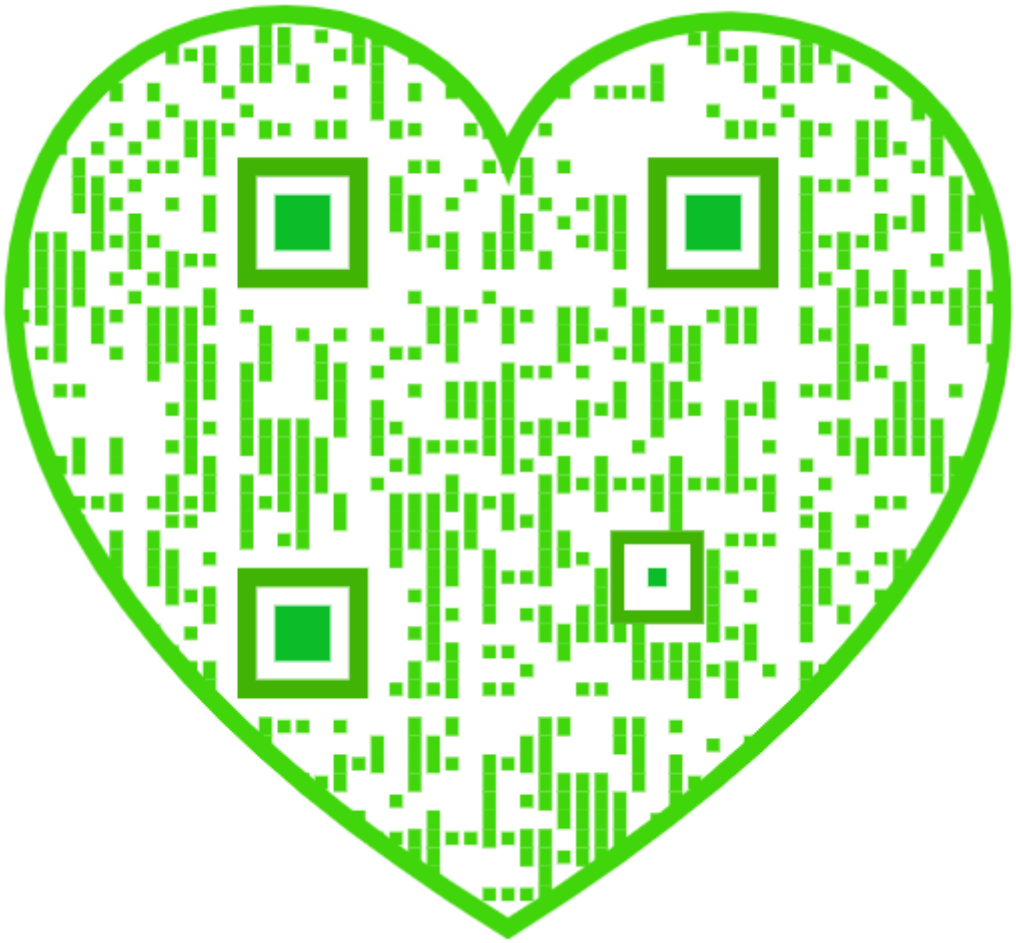

Den Wel Edele Heer
KAREL DE KERCHOVE-DELIMON,
Burgemeester van Gent en Ridder van het Leopoldsorde,
wordt dit drama met dankbaerheid en by-zondere hoogachting opgedragen door
KAREL ONDEREET.

Persoonen van het Voorspel.

WILLEM,
JOAN, broeder van Laura.
LAURA,
BERTHA, dienstmeid.

De krankzinnige van Leide.
Voorspel.

Eene kamer ten huize van Laura op een uer afstand van Brussel, deuren in 't verschiet en langs beide zyden des tooneels; eene wieg met kleed overdekt regts in het verschiet, stoelen; eene tafel links voorop het tooneel.

Eerste tooneel.

LAURA, alleen. Zy staet by de wieg.

LAURA.

Slaep, myn zoon, rust zacht, onschuldig schepsel, gy zult vroegtydig genoeg de kwellingen des levens leeren kennen.

(Zy komt voor op het tooneel.)

Zal Bertha my goed nieuws medebrengen; zal zy Willem gezien hebben; wat mag de oorzaek zyn dat hy hier sedert veertien dagen niet geweest is. Zou hy my met myn teeder kroost verlaten; aen ellende en wanhoop overgeven? O neen, neen, het is onmogelyk. Willem is braef en edelmoedig, hy is niet in staet eene lafheid te begaen. Wellicht zyn het zyne bezigheden die hem beletten Brussel te verlaten om my in dit eenzaem, afgelegen huis te komen bezoeken... Bertha toeft wel lang: reeds vroegtydig is zy naer Brussel vertrokken en de avond is reeds aen 't vallen. Ik brand van verlangen en nieuwsgie-

righeid om den uitslag van hare reis te weten.

(Zy luistert)

Ik hoor gerucht, iemand nadert, zy is het zonder twyfel.

(Zy gaet naer het verschiet.)

Ik bedrog my niet. Ach! Bertha! Eindelyk zyt gy daer!

Tweede tooneel.

BERTHA, LAURA.

(Bertha werpt by het opkomen haer mantel op eenen stoel en zet zich ontroert neder.)

LAURA.
Welnu, wat schort er aen, Bertha! gy zyt gansch ontroerd. Wat deert u?

BERTHA.
Laura, wy zyn verloren; onze schuilplaets is ontdekt, uwen broeder is van het leger teruggekomen: hy is te Brussel.

LAURA.
Hemel! wat zegt gy! En Willem, hebt gy Willem niet gezien? hebt gy niets van hem vernomen?

BERTHA.
Niets, ach! Wat zal er van ons geworden.

LAURA.
Kom, herstel u, schep moed. Myn broeder is te Brussel, zegt gy, maer daerom weel hy nog niet waer wy zyn; daerom kent hy onze schuilplaets niet.

BERTHA.
O! hy zal die al spoedig ontdekt hebben.

LAURA.
Hoe?

BERTHA.
By myne aenkomst te Brussel begaf ik my naer de wooning van Willem, hy was afwezig en men had hem in eene geheele maend niet gezien, maer dat verwonderde de lieden des huizes niet, want sedert een jaer dat wy Brussel verlaten hebben ziet men hem daer zeer zelden.

LAURA.

Gy weet wel dat hy dikwyls afwezig is voor zyue studien van landschapschilder.

BERTHA.

Schilder! hy een schilder! Ja, hy heeft ons daer wat wysgemaekt. Neen, neen, ik geloof het niet. Onder zyne gemeene, eenvoudige kleedy heeft hy een voorkomen dat te veel achting, te veel eerbied inboezemt, om slechts een arm kunstenaer te zyn. Neen, ik ben er zeker van, Willem moet een groot heer, een man van aenzienlyke geboorte zyn, die ons bedriegt, die u zal verlaten en u met uw ongelukkig kind aen de woede van uwen broeder overlaten.

LAURA.

Zwyg! Bertha! gy doet my beven. Maer gy dwaelt; Willem zal my nimmer bedriegen, ik stel vertrouwen in zyne opregtheid, in zyne liefde. Zoo hy hier sedert eenige dagen niet geweest is, dan is het om dat dringende bezigheden het hem niet toelieten: maer myn hart zegt my dat wy hem in 't kort zullen wederzien. Doch wat hebt gy van mynen broeder vernomen, hoe weet gy dat hy te Brussel is.

BERTHA.

Ik weet het door Frans Brouwer.

LAURA.

Frans!

BERTHA.

Schoon ik langs afgelegene en eenzame straten naer hier wilde wederkeeren heb ik hem te Brussel ontmoet. Hy naderde my met een spottende glimlach op het gelaet en vroeg of gy nog steeds welvarende waert.

LAURA.

Hemel!

BERTHA.

Laura heeft ongelyk gehad my te ontvlugten, zegde hy; zoo zy my niet beminnen kon daerom moest zy Brussel niet

verlaten. Wel is waer dat haren broeder my hare hand belofde en haer gedeeltelyk onder myne bescherming stelde maer ik kon noch wilde haer hart niet dwingen en van het oogenblik dat zy my den toegang tot haer huis weigerde, had ik besloten haer nimmer weder te zien en haer met vrede te laten.

LAURA.

Hy liegt, de verrader! toen ik hem te kennen gaf dat ik hem niet beminnen kon werd hy woedend; by vaerde in onbeschofte en lafe verwytingen uit; my bedreigende dat hy mynen broeder zou verwittigen en my zou dwingen de zyne te worden. Maer gy zyt de speelbal zyner dweepery niet geweest, niet waer, Bertha, gy hebt hem ons verblyf niet bekend gemaekt?

BERTHA.

Neen, zoo dwaes was ik niet; ik zag wel waer hy heen wilde en zegde hem dat ik niet wist waer gy waert, dat ik u zelf sedert een geheel jaer niet meer gezien had.

LAURA.

Ha! zeer goed.

BERTHA.

Ik zag wel in zyne oogen dat hy geen geloof aen myne woorden gaf, doch hy hernam zeer bedaert, dat het juist niet voor eigen rekening was dat hy naer u vraegde, maer dat uwen broeder Joan sedert een paer dagen te Brussel was, dat hy u te vergeefs gezocht had en wanhopeud was u niet te kunnen vinden.

LAURA.

Hemel!

BERTHA.

By dat nieuws kon ik, ondanks myne poogingen om bedaerd te blyven myne ontroering niet verbergen, doch hy groette my met eene geveinsde onverschilligheid en vervoorderde zynen weg: ik dacht van hem ontslagen te zyn en spoedde my naer huis: maer oordeel van myne ontsteltenis; toen ik my op den drempel onzer deur bevond, ver-

scheen hy eensklaps voor myne oogen, nam spottend zynen hoed af, zeggende, te wederziens, mejuffer, en verdween.

LAURA.

Gy hebt gelyk, Bertha, onzen toestand word gevaerlyk. Indien mynen broeder onze schuilplaets ontdekt weet ik niet wat er van ons zal worden.

BERTHA.

Toen hy naer het leger vertrok, zegde hy my, Bertha als voedster myner zuster stel ik haer onder uwe bescherming, gy zult haer eene tweede moeder zyn en zorgvuldig hare eer bewaken want die eer is ook de myne, 't is het eenig erfdeel dat mynen vader my heeft achtergelaten; zorg derhalve dat zy ongeschonden blyve en zoo zy ooit eenig gevaer liep laet het my aenstonds weten. Wat zal hy nu zeggen wanneer ik hem by zyne terugkomst een verloren onteerd meisje zal moeten voorstellen?

LAURA.

O zwyg, Bertha! gy doet my yzen! en myn zoon, myn teeder kind, myn eenig geluk op aerde!.... Maer Willem zal ons beschermen, Willem zal ons van zynen toorn bevryden: reeds toen ik de vrucht onzer liefde in myn boezem droeg heeft hy ons deze schuilplaets bezorgd, wanneer hy het gevaer zal kennen dat ons bedreigt zal hy ons een ander veilig verblyf weten te vinden.

BERTHA.

Om u te beschermen moet hy er het regt toe hebben en dat regt kan hy slechts bekomen met uwen echtgenoot te worden. Ik heb het u reeds meermalen gezegd, Laura: dat leven van angst en schande is my vervelend en ondragelyk geworden, moet het langer duren wy zullen genoodzaekt zyn te scheiden.

LAURA.

Scheiden! my verlaten! Gy die my steeds als eene moeder bemind hebt! Maer dat is onmogelyk, gy zult de ongelukkige Laura aen haer rampzalig noodlot niet overgeven,

op het oogenblik dat zy meer dan ooit uwen steun, uwe vertroosting noodig heeft. O! zeg my dat het slechts eene bedreiging is; zeg my, dat gy my niet zult verlaten.

BERTHA.

Ja toch, ja toch.

LAURA.

Zwyg! dat is niet waer, daertoe bemint gy my te veel, gy bemint te veel onzen kleinen Willem, dat kind dat gy even als my hebt zien geboren worden, om van ons te kunnen scheiden. Want gy kunt het niet ontkennen, myne goede Bertha, gy bemint het onschuldig wichtje zoo sterk als ik, en even als ik zoudt gy sterven indien het eenig leed moest overkomen.

BERTHA.

En wie zal het tegen de woede van uwen verbolgen broeder beschermen? Indien Willem u opregt bemint, het is thans het oogenblik om u de bewyzen zyner liefde te geven. Een huwelyk ruimt alle moeijelykheden uit den weg; een echtgenoot heeft altyd het regt zyne vrouw en zyn kroost te verdedigen.

LAURA.

Gy hebt gelyk en zoodra Willem komt moet hy zich verklaren, ik wil weten wat zyne voornemens voor de toekomst zyn. Denken wy thans aen het gevaer dat ons bedreigt, ik schrik als ik denk dat mynen broeder ons elken oogenblik verrassen kan, dat wy aen zyne woede zouden blootgesteld zyn. Kom, Bertha, kom, verbergen wy de wieg in myne kamer.

BERTHA.

Ja, en dat God ons genadig zy!

(Zy brengen de wieg in de kamer regts.)

Derde tooneel.

WILLEM, alleen, hy komt op langs het verschiel.

WILLEM.

Welaen de pligt roept my in andere gewesten, ondanks my moet ik van Laura scheiden, doch voor ik vertrek wil ik haer lot en dat van haer kind verzekeren. Arm meisje! met welk onschuldig en onbaetzuchtig vertrouwen schonk zy my haer hart en hare liefde, nooit vraegde zy my naer stand of geboorte; hare eenige bekommering was my te behagen en te beminnen. Ach! hoe gelukkig is het aldus voor zich zelven bemind te worden. Het is echter niet zonder smart dat ik haer verlaten zal, want nu dat het op de scheiding aenkomt gevoel ik hoe dierbaer zy my is. Maer daer is zy.

(Het wordt langzaem nacht.)

Vierde tooneel.

WILLEM, LAURA.

LAURA.

Willem! Willem! gy zyt dan eindelyk gekomen! Ach! ik had uwe tegenwoordigheid noodig, want ik ben wel ongelukkig.

WILLEM.

Wat deert u, Laura? gy hebt geweend, uwe oogen dragen het spoor van tranen. Wat is er dan gebeurd.

LAURA.

Ik vreesde dat gy my zoudt verlaten, veertien dagen zonder u te zien, zonder een enkel woord van u! Willem bemint gy my niet meer, hebt gy aen uwen zoon, aen uwen kleinen Willem niet gedacht?

WILLEM.

O ja, Laura! ik bemin u met al de krachten myner ziel

en heden meer dan ooit gevoel ik hoe dierbaer gy my zyt, want ondanks al myne liefde heb ik u slecht nieuws mede te deelen en de vrees voor uwe smart boeit my de tong in den mond.

LAURA.

Slecht nieuws! En wat dan, spreek!

WILLEM.

Laura...

LAURA.

Gy aerzelt! maer spreek, spreek in 's hemels naem! gy doet my sterven.

WILLEM.

Bedaer, Laura. Ja, ik zal spreken, het moet zyn. Welnu, dringende zaken dwingen my voor eenigen tyd van u te scheiden.

LAURA.

Scheiden! scheiden! maer dat is onmogelyk, wie zal my tegen de woede myns broeders beschermen?

WILLEM.

Uwen broeder?

LAURA.

Ja, hy is te Brussel aengekomen. Hy zoekt ons en wee ons indien hy deze schuilplaets ontdekt, 't welk niet lang kan duren, wellicht weet hy reeds waer wy zyn.

WILLEM.

Wat zegt gy!

LAURA.

Willem, gy zyt myn eenigen toevlugt in het gevaer dat my bedreigt. Gy weet het, nooit bekommerde ik my met de toekomst, met het lot dat my te wachten staet, u met hart en ziel beminnen van de eerste mael dat gy my uwe liefde verklaarde, ziedaer wat ik zonder berekening zonder achterdenken gedaen heb. Maer thans moet ik spreken want het geldt myn kind, hoort gy 't, Willem, myn kind, ach! voor ik moeder werd dacht ik dat gy alleen en uit-

sluitelyk geheel myne liefde bezat, dat in myn hart voor een ander gevoel geene plaets meer over was, welnu ik heb my bedrogen; sedert ik myn kind in myne armen, aen myne borst mag drukken, gevoel ik dat gy myne liefde niet meer alleen bezit, ja ik geloof dat ik zou zinneloos worden of sterven, indien aen dien engel eenig onheil moest overkomen.

WILLEM.

Stel u gerust, Laura, ik zal u een ander verblyf bezorgen, en u tegen wie het ook zyn moge weten te beschermen.

LAURA.

Maer er is geen tyd te verliezen, want myn broeder kan hier elken oogenblik aenkomen en te regt vrees ik zynen haet, want Joan haet my. Luister, Willem, ik ben slechts zyne halfzuster, een kind van het tweede huwelyk myns vaders, die myne moeder onuitsprekelyk beminde en die hy huwde, schoon zy van den lutherschen en hy van den roomschen godsdienst waren. Dit huwelyk werd aengegaen, onder voorwaerde dat ik in den godsdienst myner moeder zou opgevoed worden. Joan haet my niet alleen met al de woede van een onverdraegzame en dweepzuchtige catholyken, maer daer hy reeds de jaren van een man bereikt had by het tweede huwelyk van onzen vader, zag hy dit met afkeer en tegenzin geschieden, uit vrees dat zyn gering vermogen later met de kinderen van het tweede huwelyk zou gedeeld worden.

WILLEM.

Welnu Laura, dat hy alles behoude, wy hebben zyn vermogen niet noodig. Ik zal u een bestaen verschaffen dat u voor altyd vry en onafhankelyk zal maken.

LAURA.

Gy zyt dan ryk, Willem? gy hebt ons uwen stand verborgen en zoo als Bertha het vermoedde hebt gy ons bedrogen.

WILLEM.

Neen, Laura, neen, ik heb u nimmer bedrogen, ik heb u onuitsprekelyk bemind en zal u eeuwig beminnen; maer omstandigheden onafhankelyk van mynen wil dwingen my u voor eenigen tyd te verlaten. Vooraleer te vertrekken wil ik nogtans uw lot verzekeren, nog heden zal alles geschikt en geregeld zyn.

LAURA.

O neen! ik gevoel het, wanneer gy vertrekt, zal ik u nimmer wederzien en myn kind, myn onschuldig kind zal met zyne moeder onteerd en in de schande leven. Maer wie zyt gy dan, spreek, verberg my niet langer uwen naem.

WILLEM.

Laura in 't kort zult gy weten wie ik ben, mynen naem zal op de akte die uwe toekomst verzekert geschreven staen.

LAURA.

Neen, neen, gy bedriegt my, wanneer gy vertrekt is het voor eeuwig. Maer ik wil niets van u, myne onvoorzichtige liefde berokende my reeds schande genoeg en geld kan slechts die schande vergrooten. Veeleer geef ik my over aen de woede van eenen broeder wiens naem ik onteerde, veeleer win ik myn bestaen met den arbeid myner handen.

WILLEM.

Laura, ik zweer u dat ik u nimmer verlaten zal, ik ben man van eer en zal mynen eed gestand doen. Wilt gy voor u niet aenvaerden, denk ten minsten aen de toekomst van uwen zoon, en geloof my, in welke omstandigheid hy zich ooit moge bevinden nooit zal hy moeten bloozen de naem zyns vaders te noemen.

(Joan in eenen mantel gewikkelt verschynt in het verschiet en luistert; 't is nacht geworden.)

LAURA, ***verwondert.***

Maer wie zyt gy dan! in 's hemels naem, wie, zyt gy?

WILLEM.

Gy zult my kennen wanneer uw lot verzekerd is. En nu Laura, gaen wy samen ons kind omhelzen.

(Hy neemt haer de hand, zy laet zich verwondert en onwilkeurig geleiden in de kamer regts.)

Vyfde tooneel.

JOAN, *alleen*.

Gaen wy samen ons kind omhelzen heeft die man gezegd. Wat moet dat beteekenen, is hy haren echtgenoot, zyn zy door een heimelyk huwelyk verbonden of is zy geschandvlekt en onteert? heeft de ongelukkige myn naem, de naem myns vaders bezoedeld. O! wee haer! wee de verleider! al zyn bloed zal niet toereikend zyn om myne schande uit te wisschen... Maer bedaren wyons, alles is nog niet verloren; heeft hy het onervaren meisje verleid en bedrogen thans zal hy het met een oud soldaet, met haren broeder te doen hebben en wy zullen zien of hy zich als eerlyk man van zyne pligten niet zal weten te kwyten. Maer daer zyn zy, wy zullen zien... Neen, nog niet, luisteren wy, misschien zal ik door hunne gesprekken verdere opheldering bekomen.

(Hy verbergt zich in de kamer links,)

Zesde tooneel.

WILLEM, LAURA, BERTHA, die by het opkomen een waslicht op de tafel zet.

LAURA.

Alweder vlugten, ons nog verder van Brussel verwyderen zonder te weten wat my in de toekomst te wachten staet. Ach! ik gaf slechts geloof aen de inspraek van myn hart,

ik schonk u myne eer en myne liefde en tot vergoeding hebt gy my slechts de volharding myner schande aen te bieden, rampzalige die ik ben!

WILLEM.

Getroost u, dierbare vriendin, de hemel is myn getuige dat een huwelyk tusschen ons onmogelyk is. Ik zweer u nogthans dat ik u bemin, dat ik alles zal aenwenden om uw toekomstig lot te verzachten.

LAURA.

Maer wie zyt gy dan?

WILLEM.

Ik ga alles voor uw vertrek bereiden, heb nog eenige oogenblikken geduld, voor dat wy van hier vertrekken, zal ik u zeggen wie ik ben.

(Af.)

Zevende tooneel.

LAURA, BERTHA.

LAURA.

't Is vreemd, ik kan niet begrypen? Bertha, ik ben radeloos, myn hoofd is op hol. Wat zullen wy doen.

BERTHA.

Het gevaer is dringend, uwen broeder kan ons elken oogenblik verrassen, bereiden wy ons om te vertrekken, later zullen wy zien wat ons te doen staet.

LAURA.

Ach! myne onvoorzichtige liefde stort my by elken stap nog dieper in den afgrond; de hemel weet hoe dat alles moet eindigen. Kom, verzamelen wy de voorwerpen die wy kunnen medenemen en dat God ons behoede en bescherme!

(Zy willen zich in de kamer links begeven, Joan verschijnt.

Achtste tooneel.

DE VORIGEN, JOAN.

JOAN.
Een oogenblik.

LAURA.
Myn broeder!

BERTHA.
Joan!

JOAN, ***bitter spottend.***
Welnu, van waer die ontroering, die vrees! moet eenen broeder na drie jaren afwezigheid dergelyke gevoelens inboezemen.

LAURA, ***angstig ter zyde.***
O! myn God! erbarming! erbarming!

JOAN, ***even.***
Gy antwoord niet. Ik verwachtte my niet aen een dergegelyk onthael. Waerom verwelkomt gy my niet als een broeder? waerom omhelst gy my niet als eene onschuldige brave zuster?

LAURA.
Ik durf, ik kan niet.

BERTHA, ***ter zyde.***
Hy weet alles. Hemel wat gaet hier gebeuren.

JOAN.
Gy kunt niet, en waerom? Ben ik misschien uwe vriendschap onwaerdig geworden? hebt gy misschien vernomen dat ik als braef soldaet aen myne pligton te kort bleef, dat ik door de eene of andere schandelyke daed de naem myns vaders bezoedelde. O! ik kan u verzekeren dat men u bedrogen heeft, dat het laster is, dat ik steeds aen eer en pligt ben getrouw gebleven. En gy ook, ik twyfel er niet aen, bleeft getrouw aen deugdzaemheid en eer en nimmer zal ik om myne zuster moeten bloozen. Trouwens, toen ik u verliet

stelde ik u onder het waekzaem oog van onze getrouwe Bertha, haer belastte ik met de zorg om u te beschermen en over uwe eer te waken, en ik ben er zeker van, zoo ooit een verleider tot u had willen doordringen zy zou er zich krachtdadig tegen verzet hebben. Is het niet waer, trouwe Bertha?

BERTHA, ***aen zyne voeten.***
O! genade, mynheer! genade.

JOAN.
Ellendige! hoeveel heeft men u betaeld om myn vertrouwen en myne eer te leveren!

BERTHA.
O! mynheer, verplet my onder uwe voeten, maer verdenk my van zooveel lagheid niet.

JOAN.
Sta op, eerlooze! maek uw pak en vertrek, 't is alles wat ik u te zeggen heb.

BERTHA.
Mynheer, ik smeek u!

JOAN.
Genoeg, ga!

BERTHA, ***wanhopend in de kamer regts.***
O! myn God! myn God!

(Joan zet zich regts by de tafel, Laura werpt zich aen zyne voeten.)

Negende tooneel.

JOAN, LAURA.

LAURA.
O! myn broeder! vergeving, vergeving!

JOAN.
Toen ik naer het leger vertrok, verliet ik een jeugdig onschuldig meisje, die ik myne zuster noemde, heden kom

ik terug en ik vind eene bedorvene onteerde boeleerster, die het vaderlyke huis outvlugtte, om zich met de vrucht harer schande in eene afgelegene verborgene schuilplaets voor het oog der wereld te verbergen. Waerom noemt gy myuwen broeder? gy ziet wel dat gy myne zuster niet meer zyn kunt, gy ziet wel dat alle banden tusschen ons verbroken zyn.

LAURA.

O ja, ik ben wel schuldig, ik beken dat ik uwen toorn verdien en geen enkel woord zal my tot verschooning over de lippen komen. Echter zal ik het wagen uw eigen geweten in te roepen, gy die in myn onervarene jeugd mynen eenigen beschermer waert, die de wetten tot myn voogd hadden aengesteld, hebt gy u van de opgelegde pligten gekweten? Hebt gy my niet verlaten om in vreemde gewesten den oorlog te gaen voeren en my alleen aen al de gevaren en verleiding der wereld blootgesteld.

JOAN.

Stelde ik u onder het waekzaem oog van Bertha niet en zoo ik by u ware gebleven, zoudt gy my niet insgelyks bedrogen hebben? O ja, de vrouw in wiens hart dartelheid en wulpschheid woonen, zou een Argus zelf bedriegen. Trouwens ik had my met ernstiger zaken bezig te houden dan die van het bewaken eener lichtzinnige deerne: als goede christen wilde ik de leerlingen van dien toomloozen dweeper, dien godeloozen Luther gaen bestryden; die wederspannige ketters! die de wetten van God en koning verzaken, om land en staet in oproer te brengen en zich zelve voor eenwig in het verderf te storten.

LAURA.

O myn broeder! ik ben eene onverstandige, onwetende vrouw, het is my derhalve onmogelyk om uwe godsdienstige gevoelens te betwisten: maer zyt gy niet te gestreng omtrent die wederspannige ketters, zooals gy ze noemt: dat men hen de vryheid verleene om hunne leer volgens

eigen geweten uit te oefenen, aen God alleen de zorg overlate om hen te oordeelen en aenstonds zal er een einde aen den oorlog zyn.

JOAN.

De vryheid aen die verpestende leer, zegt gy! Neen, neen, oorlog! zoo lang ons land van dat godeloos gespuis niet volkomen gezuiverd is.

LAURA.

Godeloos gespuis! de toorn verblind u.

JOAN.

Ja, ik weet het; gy ook hebt die valsche leere met de moedermelk ingezogen. Met smart en spyt herinner ik my den dag, toen myn vader zich aen de vrouw vereenigde die haren God verloochent had, om later eene deerne te verwekken, die zynen naem schandvlekken en onteeren zou.

LAURA.

Genoeg, mynheer! Ik ben schuldig en onderwerp my aen al de gestrengheid uwer wraek; maer gy rand myne moeder aen, dat kan, dat zal ik niet dulden.

JOAN.

Waerlyk? Maer gy wordt zinneloos, ongelukkige. Wie zal my beletten van u te zeggen dat gy de dochter van eene eerlooze Godsloochenaerster zyt.

LAURA.

Lafaerd! gy stelt uw vertrouwen in de zwakheid eener weerlooze vrouw, om haer in hare moeder, in alles wat haer heilig en dierbaer is te lasteren en te beledigen. Maer gy zyt myn broeder niet meer, gy hebt het zelf gezegd, gy zyt derhalve een vreemdeling voor my, ik ben hier te mynent, en ik gebied u te vertrekken.

JOAN.

Langs om beter. Welnu, neen, ik ben uwen broeder niet meer, maer gy draegt de naem myns vaders, die naem die gy bevlekt en onteerd hebt; aenstonds zal ik u

doen zien dat een gewapend man my evenmin schrik aenjaegt dan eene weerlooze vrouw; ik verwacht hier uw medepligtige en ik zweer u dat hy myne wraek niet zal ontgaen.

LAURA.

Wat hoor ik! gy wilt u op Willem wreken! O! neen, neen, dat zult gy niet doen; wreek u op my, ik alleen ben pligtig, maer spaer Willem, spaer de vader van myn kind.

JOAN.

Luister, ik hoor gaen, iemand nadert, wellicht is hy het. Welaen wy zullen zien.

LAURA.

Genade, myn broeder, genade!

Tiende tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM.

WILLEM, ***spoedig opkomende*****.**

Welaen, Laura, zyt gy gereed? (*Joan ziende*.) Een vreemdeling! wie is die man?

JOAN.

Die man is de kapitein Joan Dierkens.

WILLEM.

Haer broeder.

JOAN.

Ja, haer broeder. Een huwelyk is onmogelyk hebt gy gezegd en zy stemde toe om met u te vlugten, maer dat kan myne beledigde eer niet bevredigen, gy zult dit huis niet verlaten vooraleer my uwe voornemens verklaerd te hebben, vooraleer my gezegd te hebben wie gy zyt.

WILLEM.

Bedreigingen.

JOAN.

Neem het zoo als gy 't goedvindt, maer antwoord; ik beveel het u.

WILLEM.

Ver van bevelen te ontvangen ben ik gewoon die te geven. Had gy u bedaerd en beleefd, zoo als het aen een wel opgevoed man voegt, tot my gewend, misschien zou ik u een voldoend antwoord gegeven hebben. Thans zoudt gy kunnen denken dat uwe bedreigingen my schrik aenjagen. Ik zal niet spreken.

JOAN.

Neem u in acht!

LAURA.

Willem, in 's hemels naem! verklaer u, ik smeek er u om!

WILLEM.

Onmogelyk, Laura, gevaer noch bedreigingen deden my ooit eene lafheid begaen.

JOAN, ***zyn degen trekkende.***

Verdedig u dan, of ik vermoord u als een ellendige eerroover.

LAURA.

Hou op, myn broeder! hou op!

JOAN, ***haer bedreigende.***

Schaemtelooze deerne, achteruit! of vrees myne woede, ik ontzie niets meer.

WILLEM, ***trekt zyn degen.***

Eene weerlooze vrouw! maer die man is dan een razend dier geworden. Welaen, wreek u op my, aengezien het zyn moet.

(Zy vechten.)

LAURA, ***die radeloos naer de kamer regts loopt.***

Bertha, hulp! hulp! zy vechten, waer zyt gy? Kom, spoedig! spoedig!

Twaelde tooneel.

DE VORIGEN, BERTHA.

BERTHA.

Laura, welk gescheeuw, wat is hier gaende? (*De mannen ziende vechten*.) Hemel!

(Willem ontwapend Joan wiens degen op eenigen afstand nedervalt.

WILLEM.

Uw leven is in myne handen. Thans hebt gy de overtuiging dat geweld noch bedreigingen my niet konden dwingen, en nu zal ik spreken.

(Hy haelt een papier te voorschyn.)

Laura door deze akte wordt het kasteel dat op een kwartier uers van hier aen de groote baen staet uwen eigendom; alles is gereed om u daer te ontvangen; morgen zult gy deze geringe wooning verlaten om er bezit van te nemen, verder zult gy zien dat uw toekomstig lot verzekerd is, dat gy voor altyd onafhankelyk zyt en de nalatenschap uws vaders kunt ontbeeren.

(Hy geeft haer de akte.)

En nu zult gy ook weten wie ik ben.

LAURA, *na gezien te hebben*.

Wat zie ik! Willem prins van Oranje!

BERTHA *en* JOAN *te gelyk*.

Oranje!

LAURA, *tot zich zelve*.

Ach! thans begryp ik waerom een huwelyk onmogelyk is!

DE PRINS.

Kapitein Dierkens in ruiling van het leven dat ik u kom te schenken verg ik niet anders van u dan dat gy uwe zuster zult eerbiedigen en met vrede laten.

JOAN, *buigt zich en zegt ter zyde*.

Een voorstaender der valsche leere. O! ik zal my wreken.

(Hj neemt zyn deqen en sluipt in de kamer regts,)

DE PRINS.

Laura wy moeten scheiden, de pligt roept my als gyzelaer aen het fransche hof voor den gesloten vrede tusschen de koningen van Frankryk en Spanje. Zoo gy gedurende myne afwezigheid myne bescherming noodig had laet het my aenstonds weten en nimmer zal zy aen u noch aen myn zoon ontbreken.

LAURA.

Vaerwel, prins, wees gelukkig en denk somtyds aen de arme Laura, want nimmer zal eene vrouw u meer dan ik beminnen.

DE PRINS.

Vaerwel, Laura, vaerwel!

(Hy omhelst haer en vertrekt.)

Dertiende tooneel.

LAURA, BERTHA.

LAURA, ***die links op eenen stoel nedervalt.***

Ach! ik zal hem nimmer wederzien. Alleen, verlaten. Helaes! de liefde berokende my slechts een leven van verveling en naberouw.

BERTHA.

Alleen, zegt gy! En ik dan, en onze kleine Willem uwen zoon, de zoon van den prins van Oranje.

LAURA.

Ja, Bertha, gy hebt gelyk, gy blyft by my, gy zult my nimmer verlaten en myn zoon zal myn troost, myn eenig geluk op aerde zyn. Kom, Bertha, kom, ik wil hem omhelzen.

(Zy begeven zich naer de kamer regts, Joan verschynt met het kind in zyn mantel gewikkeld en den degen in vuist.)

Veertiende tooneel.

DE VORIGEN, JOAN.

JOAN.

Achteruit! gy zult hem nimmer omhelzen; ik voer hem met my en zal hem als goede christen in den haet der wederspannige aen Gods en 's landswetten groot brengen.

LAURA.

Neen, neen, myn zoon! myn zoon! geef my myn kind weder of vermoord my!

(Zy Joan haer kind ontrukken die haer in de worsteling aen den linker arm eene wonde toebrengt.)

Gewond! O! de lafaerd! de lafaerd!

(Hy vlugt langs 't verschiet.)

BERTHA.

Gewond Laura, ongelukkige Laura!

LAURA, ***die Bertha by den arm vat en haer verwildert beziet.***

Prins van Oranje, bescherm uwen zoon! men wil hem my ontrukken, daer! daer! Joan, myn broeder! de moordenaer! de moordenaer.

BERTHA.

Wat zegt gy, ongelukkig meisje! Laura! herken my, keer tot uwe zinnen weder.

LAURA.

Maer ga dan! ga dan! red uw kind, Oranje! red uwen zoon, zy zullen hem moorden gelyk ze my gemoord hebben! O! myn kind! myn kind! myn dierbaer...!

(Zy valt.)

BERTHA, ***by haer knielende.***

O myn God! zinneloos! zinneloos!

EINDE VAN HET VOORSPEL.

Persoonen in het Drama:

VANDERWERF, Burgemeester van Leide.
Kapitein MONTALLO.
Luitenant WILLEM.
WILLEM, Prins van Oranje.
VANDERDOES, bevelhebber der krygsmagt.
BROUWER.
Een afgezant.
Een Leidenaer.
Een gryzaerd.
Een priester.
Een geregtsdienaer
Een schildwacht.
LAURA.
JOANNA, dochter van VANDERWERF.
KEES, een jongen van 16 jaren.
De Beul, volk, wachten, bedienden.

1575.

Regts en links voor den aenschouwer.

De krankzinnige van Leide.
Eerste Bedryf.

Eene zael ten huize van den burgemeester Vanderwerf; deuren in het verschiet, eene deur links, regts op het laetste plan eene venster, langs dezelfde zyde, voor op het tooneel, eene groote ronde tafel met groen tapyt, papieren en schryfbehoefte.

Eerste tooneel.

JOANNA, LUITENANT WILLEM, zy komen sprekend langs het verschiet binnen.

WILLEM.
Ja, mejuffer, 't is eene vrouw van in de veertig jaren en ondanks haer bleek en lydend gelaet heeft zy een deftig en edel voorkomen.

JOANNA.
Men zegt dat zy nog niet lang onze stad bewoont en dat zy somtyds blyken van krankzinnigheid geeft.

WILLEM.
't Is waer, vooral wanneer zy lydende moeders met hare zuigelingen ziet: men kan alsdan uit hare woorden opmaken dat zy vroeger een kind zou ontroofd zyn.

JOANNA.
Arme moeder!

WILLEM.
Korts voor de belegering is zy in de stad komen woonen, zy leefde eenzaem en afgezondert met eene oude dienstmeid. 't Is slechts sedert ziekte en hongersnood zoo schrikkelyk in het ongelukkige Leide woeden dat zy zich dag en nacht ¡n de huizen en openbare plaetsen vertoont, om de nood-

lydende tot geduld en standvastigheid aen te manen en hen te bezorgen en te ondersteunen.

JOANNA.

't Is waer, geheel de stad zegent en eerbiedigt haer, om hare liefdadige zelfopoffering.

WILLEM.

Hare naem wordt met die van eene andere menschlievende vrouw met dankbare gebeden ten hemel gestuerd.

JOANNA.

Eene andere vrouw?

WILLEM.

Denkt gy, mejuffer, dat het lydend volk ondankbaer jegens u is, waert gy voor hen niet steeds eene vertroostende engel, heeft zich ooit een ongelukkige tot u gewend zonder bystand en leeniging in zyne smarten te vinden? O ja. mejuffer, het volk aenbid u, er is geen enkel wezen in de gansche stad die zyn laetsten druppel bloed voor u niet zou schenken.

JOANNA.

Goede menschen! zy weten niet dat hy die geeft gelukkiger is dan hy die genoodzaekt is te ontvangen! Overigens iedereen kwyt zich hier van zynen pligt; zyn de mannen in oorlogstyden genoodzaekt slagtoffers te maken, 't is de pligt der vrouwen hunne smarten te leenigen en te verzachten. Maer daer wy van slagtoffers spreken; het verheugd my te zien, heer luitenant, dat gy uwen arm weer kunt gebruiken. De wonde die gy in den laetsten uitval tegen den vyand bekomen hebt is dan volkomen genezen?

WILLEM.

Ja, Mejuffer, ik dank u voor het belang dat gy in my gelieft te stellen. Wellicht was ik gelukkiger indien zy doodelyk ware geweest.

JOANNA.

Wat zegt gy?

WILLEM.

Het leven is my niet aangenaam genoeg om er veel prys aan te stellen.

JOANNA.

Altyd die treurige en sombere gedachten. Maer weet gy wel dat het u niet vry staet over uw leven te beschikken? in dit oogenblik vooral zyt gy het aen de verdediging van het vaderland verschuldigd.

WILLEM.

Ik weet het, mejuffer.

JOANNA.

Hebt gy dan niets in de wereld dat u aen het leven verbind, niets in de wereld te beminnen?

WILLEM.

Te beminnen? o ja ik bemin met al de krachten myner ziel, maer myne liefde zelf doet my verlangen te sterven.

JOANNA.

Sterven, altyd sterven! Gy denkt dan aen de smart niet die uwen dood aen uwe vrienden, uwe naestbestaenden zou veroorzaken, wellicht hebt gy eene moeder die uw verlies niet zou overleven.

WILLEM.

Eilaes! ik hebt myne moeder nooit gekend.

JOANNA.

Nooit!

WILLEM.

Zy stierf by myne geboorte.

JOANNA.

Ongelukkige jongeling!

WILLEM.

Nimmer hebben myne oogen zich in de hare kunnen spiegelen, nimmer is dien zoeten, heiligen naem van moeder mynen mond ontglipt, en myn vader die myn eenigen steun, myn eenigen beschermer zyn moest, was my van myne vroegste jeugd een medoogenloozen dwingeland. De spelen der kindschheid waren my steeds ontzegd en verboden, hy dulde nimmer dat ik my als andere kinderen vermaken zou, steeds eenzaem en opgesloten met een man

die hy zyn vriend noemde en die al zyn vertrouwen bezat, werd ik om de beuzelagstigste kindergrap onbarmhartig gekastyd en mishandeld. Ach! hoe dikwyls heb ik in die oogenblikken van vertwyfeling en wanhoop den dood tot myne hulp geroepen! hoe dikwyls kermde ik in het eenzaem verblyf dat my tot gevang verstrekte, alwaer men my met water en brood had opgesloten, moeder! dierbare moeder! bid God in den hemel dat hy my aen u vereenige!

JOANNA.

Rampzalige!

WILLEM.

Zoo verliepen de jaren myner kindschheid: toen ik zeventien jaren bereikt had, werd ik soldaet onder de bevelen myns vaders! aldaer werd ik alweder door zyne medoogenlooze gestrengheid vervolgt, door wanhoop aengedreven zocht ik den dood in de gevaerlykste en hevigste gevechten, tot myn spyt keerde ik steeds behouden en ongehinderd terug. Die kortsachtige onverschrokkenheid werd door myne oversten opgemerkt en na verloop van een jaer werd ik tot den graed van Luitenant verheven. O! alsdan veranderde de gestrengheid myns vaders in eenen onverzoenelyken haet, hy scheen er eene dagelykssche studie van te om my in het oog myner soldaten te vernederen en my in maken myne eer te krenken. Ik besloot aen dit ondragelyk bestaen een einde te stellen, en ontvlood ter zelver tyd myn vaendel en den onnatuerlyken vader die er my toe gedwongen had.

JOANNA.

Herstel u, vergeet het voorledene. Sedert twee jaren dat gy in ons land hebt dienst genomen, zyt gy van al die vervolgingen vry.

WILLEM.

Eilaes!

JOANNA.

Waerom nog aen vroegere tyden te denken? men weet

hier uwe diensten naer waerde te schatten; iedereen acht en bemind u; myn vader zelf pryst uwe dapperheid en spreekt nooit dan met den grootsten lof van u.

WILLEM.

Ik weet het, uwen vader vereerd my met zyne vriendschap en deze vriendschap is my de zaligste troost in myn eenzaem en zwervend leven. Ja, ik was vermetel genoeg te durven hopen dat zyne dochter my met een gunstig oog zou beschouwen, dat zy....

JOANNA, ***verlegen*****.**

Mynheer!

WILLEM.

O! vergeef my, Joanna! vergeef myue vermetelheid! Maer het is my onmogelyk geweest zooveel deugd en schoons te naderen zonder lot in het diepste myner ziel getroffen te zyn. Stoor u niet, het is voor de eerste en laetste mael dat gy de bekentenis hoort die ik in myn gefolterd hart niet heb kunnen smooren. Ik bemin, ik aenbid u! maer indien ik gelukkig genoeg was u niet onverschillig te zyn, indien ooit uwe liefde de myne moogt beantwoorden, dan nog zou ik de rampzaligste aller menschen zyn; want het ysselykste noodlot vervolgt my steeds en onophoudelyk; er is voor my geene andere rust dan in de dood!

(Af.)

Tweede tooneel.

JOANNA, alleen.

JOANNA.

Ongelukkige jongeling! Hy bemint my! Ach! het medelyden doet alleen myn hart niet hevig kloppen, een ander gevoel beheerscht nog myne ziel. O ja, ik bemin hem en zyn verlies zou my diep ongelukkig maken.

Derde tooneel.

JOANNA, VANDERWERF.

VANDERWERF.
Joanna!

JOANNA.
Vader.

VANDERWERF.
Wat deert u, myn kind, gy hebt geweend.

JOANNA.
Ja, vader.

VANDEDWERF.
Ik begryp. Gy denkt aen den toestand der hongerlydende burgers. Het zal ons voortaen onmogelyk zyn hen onze hulpe te bieden; al onze middelen zyn uitgeput en moet het langer duren wy zullen zelf niet vry zyn voor honger en gebrek. Doch wy moeten ons vertrouwen in God stellen, die ons niet verlaten zal. Wellicht is onze verlossing nakend.

JOANNA.
Ja vader, onze toestand is ysselyk; maer het is dat niet dat my in dit oogenblik bedroefde.

VANDERWERF.
Dat niet?

JOANNA.
De luitenant Willem heeft my daer zoo even zyn leven verhaeld. De arme jongeling is wel beklagenswaerdig.... Zyn verhael heeft my tot in de ziel getroffen.

VANDERWERF.
Ik geloof het, myn kind. Willem is hard door het lot beproefd geweest; maer zoo de hemel ons de verlossing vergund, zal het vaderland niet ondankbaer jegens hem zyn. Zoo dapper in den stryd als menschlievend omtrent onze noodlydende burgery, heeft hy diensten bewezen die niet

onbeloond zullen blyven, en kan het aen Oranje gelukken de stad te ontzetten, wy zullen den luitenant eene vergelding geven die hem al de rampen van zyn jeugdig leven zal doen vergeten.

JOANNA.

Ik twyfel er aen, vader, want meer dan ooit schynt hy aen de hevigste wanhoop ten prooi.

VANDERWERF.

O! wy zullen trachten middelen te vinden. Het zal van my niet afhangen om hem volgens verdiensten te beloonen, want ik ben hem byna het leven verschuldigd.

JOANNA.

Het leven!

VANDERWERF.

Heeft hy u niet verhaeld wat er gister gebeurd is.

JOANNA.

Neen, vader.

VANDERWERF.

Hoe gevaerlyker onzen toestand wordt, hoe meer de spaensgezinde Glippers in het duister kuipen, om het grauw tot oproer aen te zetten, om ons te dwingen de stad aen Valdes over te geven. Door den luitenant vergezeld, doorkruiste ik gisteravond de stad om de burgery waekzaemheid en moed aen te bevelen. Wy trokken door eene eenzame duistere straet, toen wy eensklaps door eene bende van een twintigtal mannen, met akelige en uitgebongerde gezichten omringd werden, die met wreede bedreigingen brood en voedsel of de overgaf der stad vergden. Te vergeefs trachtte ik hen tot bedaren te brengen, te vergeefs sprak ik van pligt en hoop onzer aenstaende verlossing, niets kon hunne woede beteugelen. Eindelyk schoot een man met een dolk gewapent verraderlyk op my toe, maer snel als de bliksem had Willem den kling uit de scheede, ontwapende den snoodaert met een enkelen slag en bedekte my met zyn lichaem, tot dat eene wacht die op het gerucht kwam toegesnelt, de muitelingen op de vlugt dreef en ons uit dien neteligen toestand verloste.

JOANNA, ***zich in de armen van haren vader werpende.***
Ach vader! ik schrik om het doorgestaen gevaer. Ja, ja, gy hebt gelyk, wy zyn Willem eene eeuwige dankbaerheid verschuldigd.

VANDERWERF.
En ik zweer dat zy hem niet ontbreken zal; hoe ongelukkig hy moge wezen, de vergelding die ik hem bestem zal hem alle doorgestane rampen vergoeden. Maer daertoe heb ik uwe toestemming noodig, myn kind.

JOANNA.
Myne toestemming?

VANDERWERF, ***haer omhelzende.***
Ja, Joanna, ik bestem hem myn dierbaerste schat, één voorwerp dat ik meer dan het leven bemin. Stemt gy toe dat ik het hem schenken zal?

JOANNA, ***bloozende.***
Vader, ik begryp u niet.

VANDERWERF.
Hy bemint u, niet waer?

JOANNA.
Ja, vader, heden heeft hy my voor de eerste mael de bekentenis zyner liefde gedaen.

VANDERWERF.
En hy is u niet onverschillig.

JOANNA
Vader!

VANDERWERF.
Bloos niet, kind lief. Hy is uwer liefde waerdig, want hy is een dapper en grootmoedig jongeling. Maer de krygsraed nadert. Ga Joanna! reken op een vader die niets dan uw geluk betracht en bid God dat hy ons genadig zy en van onze vyanden verlosse.

(Joanna af in de kamer links.)

Vierde tooneel.

VANDERWERF, VANDERDOES, MONTALLO, TWEE OFFICIEREN.

VANDERWERF.

Neemt plaets, heeren. (*Zy zetten zich rond de tafel in het volgende order. Vanderdoes regts, Vanderwerf links, Montallo regt over het publiek, de twee officiren tusschen in*.) Het weder blyft ons steeds ongunstig, heeren, er is nog geene hoop dat het water genoegzaem opreize opdat de vloot de stad kunne naderen. De stoutheid der Spaensgezinde Glippers vermeerdert naermate dat onzen toestand gevaerlyker wordt. Gy weet het, gister avond heeft zich voor de eerste mael eene soort van opstand tegen ons gezag voorgedaen, ik moet u derhalve de grootste waekzaemheid aenbevelen, opdat by al onze andere rampen het verraed zich niet kome vermengen.

MONTALLO.

Zeker kan men niet te voorzichtig zyn, mynheer de Burgemeester. Ik geloof echter niet dat het gebeurde van gister aen het verraed is toe te schryven. De geschiedenis levert misschien geen voorbeeld op van den moed en de zelfopoffering waervan de bevolking van Leide, sedert haer rampspoedig beleg, blyken heeft gegeven. Maer hongerige buiken hebben geene ooren, zegt het spreekwoord, en dat is hier meer dan ooit het geval. Men kan de straten niet betredén of de jammerlykste klagten rukken u om zoo te spreken, het hart uit den boezem, de mannen zwerven als hoppelooze en uitgeleefde schimmen langs merkten en plaetsen, de moeders vallen met hunne zuigelingen levenloos langs den grond; honden, katten, ratten, de bladereu der boomen, de kruiden der aerde, alles wat eenigzins den verscheurden honger kon stillen diende tot voedsel en dat walgend voedsel zelf

begint thans ook te ontbreken; de hongersnood verslind niet alleen de bevolking, maer de pest, natuerlyk gevolg van dien ysselyken geesel, sleept met honderde menschen naer het graf: voegt daerby de ongunstige tydingen die wy van den admirael Boisot ontvingen, en gy zult overtuigt zyn dat niet het verraed maer de vrees voor de ysselykste dood, de dood door honger en pest, sommige Leidenaers blyken van misnoegen doet geven.

VANDERDOES.

Welk zyn de tydingen van den admirael?

MONTALLO.

Dat den wind standvastig uit den oosten waeid, dat zyne schepen met 9 duimen water steeds aen den kerk weg op zand blyven liggen en dat hy wanhoopt ons eerlang te kunnen ontzetten, want voor de schepen vlot kunnen komen en in staet zyn zich naer de stad te rigten, moeten zy ten minste twee voeten water meer hebben.

VANDERDOES.

Dat is waer. En nogtans kunnen wy aen geen overgeven denken, want wat is het lot dat niet alleen aen de stad maer aen geheel het vaderland te wachten staet? de vernieling van alle vryheden, dc slaverny, de inkwisitie met hare brandstappels en moordschavotten. Ja, mynheeren, weest verzekert dat de koning Philips slechts naer den val van Leide wacht, om zich op de moorddadigste wyze te wreken.

MONTALLO.

O ja, dat zal hy, heeren, weest er zeker van; vooral wanneer hy de stad met geweld moet veroveren. Maer overweegt wel onzen toestand, bedenkt dat zoo wy nog drie dagen zonder levensmiddelen zyn er misschien geene levende ziel in Leide meer zal overblyven.

VANDERWERF.

Gy denkt derhalve!

MONTALLO.

Ik denk niets, edele heer, ik ben altyd bereid om te gehoorzamen, om myn laetsten druppel bloed te schenken voor de heilige zaek die wy verdedigen. Maer ik beroep my op uw eigen geweten; wanneer wy de stellige overtuiging hebben dat het volstrekt onmogelyk is langer weerstand te bieden, staet het ons vry de geheele bevolking eener groote stad tot den laetsten man van honger en pest te doen vergaen?

VANDERDOES.

Gy gelooft deshalve dat wy ons moeten overgeven.

MONTALLO.

Doch niet zonder voorwaerden. De koning biedt genade en indien wy...

VANDERDOES.

Genade! genade van Philips, zegt gy! Maer hebt gy dan het lot van Haerlem vergeten, die by hare verovering door de spaensche benden werdt uitgeplunderd en verwoest, waer rond de drie duizend burgers door vuer en zwaerd werden vermoord. Neen, neen, de genade van Philips is slechts een lokaes en by den intrede van Valdes met zyne Spaensche struikroovers in onze muren, zien wy op nieuw galg en brandstappels opgerigt om vryheden en godsdienst in ons bloed te versmooren. Het is beter met het zwaerd in de vuist voor het vaderland te sneven dan onder het juk van den spaenschen dwingeland te moeten bezwyken.

VANDERWERF.

Onzen toestand is yselyk, ik beken het, doch alle hoop is nog niet verloren. Wil de hemel dat den wind in het westen keere, voor tweemael vier-en-twintig uren zien wy de zee onze muren bespoelen en Oranje wacht slechts naer dat gunstig oogenblik om ons met eene geheele vloot van levensmiddelen den overvloed te brengen.

MONTALLO.

Ja, maer voor de stad te bereiken moeten de sterkten Zoeterwoude en Lammen veroverd worden; Valdes bezet

met geheel zyn leger deze twee sterkten; denkt gy dat Oranje in staet is die magt hoofd te bieden.

VANDERWERF.

De prins is voornemens de kans te wagen. Het is beter tot den dood te stryden dan onze handen tot de ketenen en onze hoofden tot de beulen van Philips uit te reiken. Wy van onzen kant moeten ons in gereedheid houden, om met alles wat nog in staet is de wapens op te vaten, de Spaenjaerden langs de stad te bespringen. Zyn wy minder in getal, de wanhoop en de overtuiging dat wy voor eene heilige, regtvaerdige zaek te velde trekken, zullen onze krachten verdubbelen en misschien zal God ons de zege schenken.

VANDENDOES.

Het zy zoo. Ga, kapitein, geef de noodige bevelen om de bezetting tot eenen laetsten uitval voor te bereiden; dat al die de wapens kan dragen zich in gereedheid houde. Sterven of overwinnen moet onze leus zyn.

MONTALLO.

Ik gehoorzaem, heer.

(Montallo af.)

Vyfde tooneel.

VANDERWERF, VANDERDOES, Twee Officieren.

VANDERWERF.

Hebt gy een vast vertrouwen in dien kapitein Montallo, heer Vanderdoes?

VANDERDOES.

Waerom zouden wy aen zyne trouw twyfelen, heer Burgemeester? hy is immers een slagtoffer der hatelyke staetkunde van het spaensch gouvernement. Toen hy eene maend geleden met levensgevaer in onze muren drong ontvloot hy alsdan de woede van Valdes niet, die hem met den dood bedreigde omdat hy door eene te vrypostige tael de dwingelandy van Philips had durven afkeuren.

VANDERWERF.

Dat heeft hy ons ten minste gezegd en ik beken dat ik even als gy aen zyne woorden geloof gaf: ik heb hem noglans uit het oog niet verloren en myn vertrouwen begint te wankelen.

VANDERDOES.

Hy heeft ons nogtans menigvuldige blyken van moed en zelfopoffering gegeven. Verscheide malen deed hy uitvallen die met den besten uitslag bekroond werden, want telkens kwam hy met aental spaensche hoofden in onze muren terug.

VANDERWERF.

't Is waer, maer gy moet u herinneren dat wy de premien die wy voor de onthoofde spanjaerden vergunden, afgeschaft en de uitvallen verboden hebben, omdat hy telkens nog meer van onze soldaten op het slagveld liet.

VANDERDOES.

Men kan niet stryden zonder slagtoffers te maken, het zyn de noodlottige en natuerlyke gevolgen van den oorlog. Zyn er geene andere redenen die uw vertrouwen doen wankelen.

VANDERWERF.

Ja.

VANDERDOES.

Welke zyn die?

VANDERWERF.

Men heeft hem reeds verscheide malen onder de misnoegde Glippers bemerkt. Ook spreekt hy sedert eenige dagen, wel is waer met voorzichtige en bewimpelde omwegen, zeer veel van overgave en genade. Dat verontrust my. Zou daer geen verraed achter schuilen?

VANDERDOES.

Inderdaed. Echter zyn de beweegredenen die hy ons onder het oog bragt grootendeels gegrond. Zoo hy niet geheel en al in onze gevoelens deelt dan is het wellicht om dat een vreemdeling met onze gevoelens van vaderlandsliefde niet

kan begeesterd zyn. Doch men kan niet te voorzichtig wezen en ik zal hem bewaken.

(Volksgewoel op straet. Vanderwerf gaet naer het venster.)

VANDERWERF.
Wat beteekent dit gerucht?

(Door het venster ziende.)

't Is een afgevaerdigde van Valdes; wat komt hy doen.

VANDERDOES, ***die ook het venster genaderd is.***
Inderdaed wy zullen zien.

EEN BEDIENDE, ***treed op.***
Wel edele heer, een afgevaerdigde van het spaensch leger vraegt gehoor.

VANDERWERF.
Dat hy kome.

(De bediende af.)

Zesde tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM, EEN AFGEZANT, WACHTEN.

(De afgezant wordt door Willem opgeleid, die hem een witten doek van voor de oogen doet.

VANDERWERF.
Wie zyt gy? wat begeert gy?

DE AFGEZANT.
Ik ben door Valdes, opperbevelhebber van het spaensch leger tot u gezonden om u uit naem des konings den vrede aen te bieden.

VANDERWERF.
Op welke voorwaerden?

DE AFGEZANT.
Het vaderlyk hart van onzen genadigen vorst is diep ontroerd geworden by het vernemen der rampen die het Leidensch volk heeft doorgestaen; door medelyden bewogen, eischt hy niet anders dan dat gy de wapens zult nederleggen, onder zyne heerschappy terug keeren en hy zal u in genade ontvangen.

VANDERWERF.

De achtjarige uitplunderingen en moorderyen van Alva gaven ons een staal van het vaderlyk harte van den goedertieren Philips van Spanje, en de verwoestingen en de geweldenaryen nog onlangs te Naerden en Haerlem door de spaensche benden gepleegd, zyn inderdaed zeer geschikt om vertrouwen in de genade van onzen teederhartigen vorst te stellen. In waerheid, er gebeuren in onzen leeftyd zeer vreemde dingen! Een struikroover die aen zyne slagtoffers genade komt bieden, een man die al zyne eeden verkracht en verbroken heeft, die onze steden uitplunderde en verwoestte, die de goederen harer inwooners roofde en verbeurde, die duizende onschuldige burgers door brandstappels of schavotten het leven ontruktte, zulk ten man durft nog van genade spreken! Maer is dit den bittersten spot by de gruwelykste euveldaden niet voegen? genade van Philips! maer had hy duizend levens te verpanden dan nog zou hy geene genade verdienen van hen aen wien hy ze zoo onbeschaamd durft voorstellen.

DE AFGEZANT.

Gy volhard dus in uwe wederspannigheid tegen uwen wettelyken vorst, zonder te overwegen dat gy uwe stadsgenooten tot eene zekere dood veroordeelt; want het is onmogelyk dat zy langer aen honger en pest zullen weêrsland bieden. De genade des konings is het eenig middel dat hen redden kan.

VANDERWERF.

Uwen kommer spruit veeleer uit uw eigen gevaer dan uit het lot dat ons bedreigt. Reeds zyt gy om het water te ontwyken in de sterkten van Zoeterwoude en Lammen gevlugt; 't is het eenige vaste land dat u nog overblyft. Wy wachten slechts naer eenen gunstigen wind, die de zee kan doen opryzen, om u uit die laetste verschansingen te verjagen en om onze broeders in de mogelykheid te stellen ons met eene geheele vloot van levensmiddelen ter hulp te komen.

DE AFGEZANT.

Ydele hoop! Zinnelooze droomen! die slechts door een mirakel kunnen verwezenlykt worden. Geloof my, ziet van eenen langeren tegenstand af, bevrydt Leiden van eene zekere vernieling.

VANDERWERF.

Welnu, wy rekenen op dat mirakel, ja, wy stellen vertrouwen in God; dien regtvaerdigen God die het lot der volken in zijne handen draegt zal ons niet veroordeelen om onder het juk van eenen medoogenloozen dwingeland te bezwyken. Ga, zeg aen Valdes dat wy nog niet geheel zyn uitgeput, zeg hem, dat zoolang hy in Leiden een hond hoort blaffen wy ons niet zullen overgeven en wanneer de laetste hond tot voedsel zal gediend hebben, dan zullen wy onzen linker arm verslinden om ons nog met den regten te verdedigen.

DE AFGEZANT.

Nogtans, heeren...

VANDERWERF.

Genoeg. Keer tot Valdes terug, uwe zending is volbragt. Luitenant Willem geleidt mynheer tot aen de koeipoort opdat hy ongehindert de stad kunne verlaten.

(De afgezant, Willem en de wachten af.)

VANDERWERF.

Welaen, heeren, het vaderland heeft het oog op ons, het verwacht van ons zyne verlossing. Zweert gy standvastig te blyven en als het zyn moet te overwinnen of te sterven.

ALLKN.

Wy zweeren het.

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, EEN LEIDENAER, VOLK metsabels, degens, pyken enz. gewapend, het heeft een bleek en lydend voorkomen.

VANDERWERF.
Wat begeert gy, myne vrienden?

DE LEIDENAER.
Mynheer de burgemeester, het is onmogelyk langer zonder levensmiddelen te blyven, honger en ziekte bezaeien de straten met stervenden en lyken, onze vrouwen en kinderen kermen te vergeefs om brood en voedsel, alles is uitgeput. Wat zyt gy voornemens te doen, hebt gy besloten ons allen van honger te doen vergaen?

VANDERWERF.
Wat wilt gy dat ik doen zal, myne vrienden.

DE LEIDENAER.
Geef de stad over of geef ons brood: wy kunnen het niet langer uithouden.

HET VOLK.
Ja, ja, brood! brood!

VANDERWERF.
Gy wilt dan dat ik mynen eed zal schenden met de stad aen de Spanjaerden over te geven? ysselyker noodlot dan 't geen wy thans ondergaen! Welnu, ik zeg dat ik gezworen heb de stad te behouden, en dat God my de kracht geve om mynen eed gestand te doen! Ik kan slechts eenmael sterven, het zy door uwe handen, het zy door die der vyanden of door de hand Gods: myn eigen lot is my onverschillig, doch dát niet van de stad die my is toevertrouwd. Ik weet dat wy van honger zullen vergaen indien men ons niet spoedig ter hulp komt, maer ik verkies dien dood aen den schandelyken slavendood die ons te wachten staet. Uwe bedreigingen kunnen my geen schrik aenjagen, myn leven

is ter uwer beschikking, zie hier myn degen stoot hem in myne borst, en verdeel myn overschot onder u! neem myn lichaem om uwen honger te stillen, maer zoo lang ik leef zal ik de stad niet overgeven!

HET VOLK ***knielend.***
O! vergeving! vergeving.

DE LEIDENAER.
Ja vergeving, edele heer, wy zullen samen sterven indien het zyn moet.

HET VOLK.
Ja, ja?

(Stem van Laura tusschen de schermen.)

Daer is hy. Daer is hy!

VANDERWERF en VANDERDOES.
Wat hoor ik?

Achtste tooneel.

DE VORIGEN, LAURA, een weinig daerna de luitenant WILLEM.

LAURA, ***die driftig langs het verschiet optreedt.***
Ja, vrienden, moed gevat, daer is hy, onze redder, onze verlosser!

ALLEN.
Onze verlosser!

VANDERWERF.
De krankzinnige! Wat beteekent?

LAURA, ***op Willem wyzende die optreedt.***
Ja, daer is hy, de prins van Oranje!

ALLEN.
De luitenant.

LAURA.
Prins, herkent gy Laura niet?

WILLEM.

Gy dwaelt, mevrouw, keer tot uwe zinnen weder.

LAURA.

Ha, gy herkent my niet, 't is omdat ik niet meer schoon ben, niet waer! De trekken die eertyds het vuer der liefde in uwen boezem deden blaken zyn door de smart verbleekt en uitgeteerd, de tranen hebben myne roozenkleurige wangen met rimpels doorgroefd. Eilaes het verwondert my niet dat ik onkennelyk geworden ben, want ik heb zooveel geleden!

WILLEM.

Arme vrouw! hoe grieft my hare smart! hare stem doet myn hart van aendoening kloppen.

LAURA.

Myn broeder, de moordenaer! Hy ontstool my myn kind, hy heeft het weggevoerd, sedert twintig jaren zoek ik myn zoon te vergeefs. Myn zoon, myn zoon! O prins! geef my myn zoon weder!

WILLEM.

Bedaer, mevrouw, bedaer.

LAURA.

Gy hebt my bescherming beloofd, volbreng uwe belofte, ik vorder niets anders. Geef my myn kind weder, ik smeek het u op de kniën!

WILLEM.

Ongelukkige moeder! ik beklaeg u, maer...

LAURA.

Moeder! moeder, hebt gy gezegd. O! 't is de eerste mael dat dien zoeten naem myne ooren treft... Moeder, ja, ja, ik ben moeder, maer eilaes! ik heb geen kind meer, men heeft my myn kind ontstolen, myn kind! myn dierbaer kind!

WILLEM.

Bedaer in 's hemels naem. Ach! hare smart verscheurt my 't harte! Gy bedriegt u, mevrouw, ik ben Oranje niet, ik ben zelf eene wees die zyne moeder nooit gekend heeft.

LAURA.

Gy zyt eene wees, gy hebt uwe moeder nooit gekend? O gy zyt dan ook ongelukkig, en gy deelt in myn lyden om dat gy gevoelen kunt hoe smartelyk het is gescheiden te zyn, van alles wat men op aerde het vurigst bemind.

WILLEM.

Ja, mevrouw, ja, gy hebt gelyk. Maer keer tot uwe zinnen weder, ik herhael dat ge u bedriegt, dat ik Oranje niet ben.

LAURA.

Niet. Gy zyt Oranje niet.

(Zy beziet hem opmerkzaem en aendachtig en komt langzaem tot hare zinnen weder.)

Inderdaed, gy schynt nauwelyks twintig jaren te bereiken en de prins moet thans... Ja, ja, ik bedrog my. O vergeef my, mynheer, maer uwe trekken hadden eenen indruk op my gemaekt die myne zinnen deden verdwalen. Voor twintig jaren geleek de prins u als of gy zyn broeder waert, dit was de oorzaek myner verbystering, want hy was de vader van den zoon die men my ontstolen heeft.

WILLEM.

Wat zegt gy?

LAURA.

O! geloof my, ik ben niet meer zinneloos, ik weet wat ik zeg. Ja, een kind werd my ontstolen dat ik meer dan het leven beminde, dat myn eenigen troost, myne eenige vreugde op aerde was. Te vergeefs doorkruiste ik byna al de landen van Europa om het te zoeken, ik heb het nimmer weder gezien. Ach! wat ik geleden heb kan door geene monden gezegd worden, een moederhart alleen kan dergelyke smart beseffen!

WILLEM.

Schep moed, mevrouw, herstel u.

LAURA.

Toen hy my voor twintig jaren ontvoerd werd, werd ik gedurende een geheel jaer met krankzinnigheid geslagen,

later verbeterde langzaem dien ellendigen toestand, tot zoover dat het slechts by hevige ontroeringen is dat myn hoofd verdwaelt en den buitengewoonen indruk die uwe trekken op myn hart hadden gemaekt is de oorzaek der verbystering die myne zinnen heeft getroffen.

WILLEM.

Ik beklaeg u, mevrouw; gy zyt wel ongelukkig.

LAURA.

Gy hebt medelyden met de troostelooze moeder niet waer? O dank, edele jongeling! ik weet niet wat er in my omgaet, maer sedert twintig jaren gevoelde ik geen vertroostend oogenblik als deze. Ja uwe deelneming doet my goed, het leenigt myne smarten. O! zoo de hemel wil dat de stad ontzet worde, indien de toekomst ons den vrede verleend, vergun my uwe vriendschap, kom my dan somtyds bezoeken, ik zal u eene vriendin, eene moeder zyn.

WILLEM.

O ja, mevrouw, ik dank u, wy zullen elkander wederzien, elkander vertroosten, want ik ook ben wel ongelukkig.

LAURA.

Tot wederziens dan!

(Af.)

Negende tooneel.

DE VORIGEN, behalve LAURA.

VANDERWERF.

Arme vrouw, zy is wel beklagenswaerdig.

VANDERDOES.

Inderdaed, haren toestand boezemt my belangstelling in.

WILLEM.

't Is vreemd, het schynt my dat het de eerste mael niet is dat ik met deze vrouw spreke, ik weet nogthans niet waer of in welke omstandigheid; 't is als de herinnering van een droom die my voor de zinnen zweeft, hare stem gaet my tot het harte en baerd my een kommer, eene aendoening die ik niet begrypen kan.

EEN BODE ***treedt op.***

Wel edele heer, deze brief is daer zoo even door eene duif aengebragt.

VANDERWERF, ***die de brief neemt.***

't Is wel, geef... 't Is van Oranje. Luistert, vrienden, 't is tot ons allen dat den brief gericht is.

(Lezend.)

VOLK VAN LEIDEN,

Door uwen laetsten brief vernam ik dat gy sedert eene maend slechts brood van mout tot voedsel gebruikt en dat het mout zelf begint te ontbreken. Ik besef uwen akeligen toestand en dank u in den naem van het vaderland voor uwe doorgestane rampen. Schep moed, tracht de stad nog een paer dagen te behouden, al de dyken zyn doorgespoeld, de zee bedekt de velden, wy wachten slechts naer eenen gunstigen wind, die het water kan doen opryzen, om met onze schepen vloot te komen en u levensmiddelen in overvloed te brengen. Hebt moed, dappere Leidenaers! gy hebt het lot van 't vaderland in uwe handen, want den val van Leide sleept onfeilbaer den volkomen ondergang van Holland met zich. Indien builen alle verwachting het weder ongunstig bleef en het u volstrekt onmogelyk wierd de stad langer te behouden, dan zullen wy het wagen den Spanjaerden in hunne laetste verschansingen aen te tasten en te overwinnen of te sterven. De vryheid of de dood! Ziedaer onze laetste kreet! doch God is regtvaerdig, wellicht zal hy ons de zege schenken want wy stryden voor de onafhankelykheid van 't vaderland.

WILLEM, ***prins van Oranje Nassau.***

(Sprekend.)

Gy hoort het, myne, vrienden, Oranje rekent op onzen moed. Zullen wy zyne hoop te leur stellen! Wilt gy even als hy overwinnen of sterven?

HET VOLK ***met geestdrift.***

Ja. ja, leve Orange! leve het vaderland!

EINDE VAN HET EERSTE BEDRYF.

Tweede Bedryf.

Eene openbare plaets te Leide, links op het eerste plan het huis van Vanderwerf, dat men met twee trappen beklimt, regts in het verschiet de Koeipoort, eene vesting ter hoogte van 5 à 6 voet die geheel het verschiet beslaet, een schildwachthuis dicht by de poort. By het opgaen der gordyn wandelt een schildwacht voor de poort.

Eerste tooneel.

MONTALLO, BROUWER, zy komen regts op het tooneel.

MONTALLO.

Dus was den slag niet gevaerlyk?

BROUWER.

Neen, mynheer. Gy kent zyne behendigheid. Toen ik op den burgemeester toeschoot viel zyn kling snel als de bliksem op myne vuist en verlamde die zoodanig dat het my voor een oogenblik onmogelyk werd die te bewegen, intusschen kwam de wacht toegesneld die ons op de vlugt dreef. Maer uitgesteld is niet verloren. Ik zweer dat ik my by de eerste gelegenheid op den verrader zal wreken.

MONTALLO.

Wees gerust; het uer der wraek is nakend.

BROUWER.

Zooveel te beter, want ik haet den muiter, niet alleen omdat hy godsdienst en koning verraden heeft, maer hy is den zoon van dien Willem van Oranje, die my eens het voorwerp myner liefde ontrukte, die Laura, die ik na verloop van twintig jaren zonder ontroering niet heb kunnen wederzien.

MONTALLO.

Geene zwakke wereldsche gevoelens moeten uw hart ontroeren: bedenk dat wy eene heilige zending te volbrengen hebben: wy gaen onzen godsdienst en onzen koning wreken. Ik heb myn leven aen die zending ten offer gebragt, met de vaste overtuiging dat zoo wy onder deszelfs last bezwyken, de martelkroon het loon onzer poogingen zal wezen.

BROUWER.

De ontroering die Laura my veroorzaekte, heeft in myn hart de wraekzucht en den haet niet uitgedoofd. Neen, even als gy ben ik bereid alles te wagen om ons doel te bereiken, ten bewyze daervan zal ik u slechts herinneren dat wy niet alleen elk oogenblik gevaer loopen als verraders gevat te worden, maer wy zyn daerenboven den verscheurendsten honger ten prooi en moet het langer duren...

MONTALLO.

Heden zal aen dat alles een einde komen.

BROUWER.

Hoe zoo?

MONTALLO.

Ofschoon de zee door een gunstigen wind, sedert eenige uren opryst, heeft men de overtuiging dat zy nooit eene genoegzame hoogte zal bereiken opdat de vloot de stad kunne naderen en men heeft alle hoop van redding verloren; de krygsraed heeft deshalve besloten dat men dezen nacht, met al wat in Leide nog in staet is de wapens op te vallen eenen uitval zal doen, terwyl Oranje van zynen kant te gelyker tyd het spaensch leger zal nentasten, 't welk zich aldus, onverwachts, tusschen twee vuren zal bevinden.

BROUWER.

Het plan is goed beraemd.

MONTALLO.
Maer het zal verydeld worden.

BROUWER.
Verydeld?

MONTALLO.
Ik zal Valdes verwittigen.

BROUWER.
Op welke wyze?

MONTALLO.
Ik zal hem schryven.

BROUWER.
Schryven?

MONTALLO.
Ja.

BROUWER.
Hoe krygt hy uwen brief?

MONTALLO.
Gy zult hem brengen.

BROUWER.
Ik?

MONTALLO.
Gy.

BROUWER.
Ik begryp u niet.

MONTALLO.
Ik verklaer my dus.

BROUWER.
Laet hoeren.

MONTALLO.
Gy kunt zwemmen, niet waer?

BROUWER.
Zeker.

MONTALLO.
Welnu, dezen avond wanneer de duisternis de aerde bedekt, zwemt gy hier aen de Koeipoort door de stadswallen en gy brengt myn brief aen Valdes. Verstaet gy?

BROUWER.

Zeer goed. Echter is de boodschap niet zonder gevaer. Ik moet niet alleen in de duisternis door het water der vesting, maer ik heb bovendien de waekzaemheid der schildwachten te vreezen, die zich in menigte des avonds op de bolwerken bevinden.

MONTALLO.

Waer zou de verdienste zyn zonder het gevaer? En denkt gy aen de belooning niet. Indien wy in onze ontwerpen slagen uwe fortuin is gemaekt: koning Philips zal u met schatten overladen en de kerk zal u met dankbaerheid zegenen, want misschien ontsnapt geen enkelen ketter aen den strik die wy hen spannen.

BROUWER.

Ik ben bereid u te gehoorzamen; breng den brief in gereedheid, dezen avond zal ik hem aen Valdes overhandigen.

MONTALLO.

Dat noem ik ten minste spreken. En nu de grootste voorzichtigheid. Om allen argwaen te vermyden, zyn wy overeengekomen elkander niet te kennen, opdat altyd een wreker overblyve indien een van ons beide gevat wordt. En nu tot dezen avond.

BROUWER.

Ja, tot dezen avond.

Tweede tooneel.

MONTALLO, alleen.

MONTALLO.

Eindelyk is het uer der wraek nakend. Ha! Oranje! godelooze ketter, wederspannige rebel aen godsdienst en koning! gy hebt gedacht dat het genoeg was de grootmoedige te spelen, met my het leven te schenken nadat gy

het bevlekt en onteerd had. O neen, sedert twintig jaren woedt de wraekzucht in myn boezem, sedert twintig jaren heeft uwen zoon uw eerloos bestaen geboet. Maer hoe komt het dat dien zoon my sedert eenige dagen onophoudelyk schynt te achtervolgen? steeds vind ik hem als een bespieder op myne hielen. Zou hy iets vermoeden, zou hy my willen verraden!... O neen, hy denkt immers dat ik zyn vader ben. Daer is hy.

(Hy wil vertrekken.)

Derde tooneel.

MONTALLO, WILLEM.

WILLEM.
Een oogenblik, mynheer, sedert eene maend dat gy in de stad gedrongen zyt hebt gy my steeds weten te ontvlugten; maer ditmael zult gy my aenhooren.

MONTALLO.
Wy hebben elkander niets te zeggen en thans even als vroeger zullen wy geene verdere onderhandeling hebben.

(Hy wil gaen.)

WILLEM.
Ik bid u my te aenhooren. Zoo ik u heden volstrekt spreken wil, het is in uw eigen belang, want he*t* geldt misschien uw leven.

MONTALLO.
Myn leven?

WILLEM.
Men begint wantrouwen omtrent uwe opregtheid te voeden, de argwaen is opgewekt, ik kom u waerschuwen op uwe hoede te zyn; gy zyt immers myn vader!

MONTALLO.
Op myne hoede, en waerom?

WILLEM.
Kyk, vader, het is onnoodig langer te veinzen: ik ken u

te wel om niet overtuigd te zyn dat gy hier eene valsche rol speelt.

MONTALLO.

Wat durft gy zeggen!

WILLEM.

De waerheid. En zoo ik nog een oogenblik had kunnen twyfelen, sedert twee dagen heb ik de overtuiging dat myne vermoedens gegrond zyn.

MONTALLO.

Sedert twee dagen?

WILLEM.

Eergister avond werd de burgemeester door eene bende Glippers aengerand en Brouwer, de snoode Brouwer, uw vertrouweling, bevond zich aen hun hoofd.

MONTALLO.

Gy bedriegt u.

WILLEM.

O neen, ik bedrieg my niet. Schoon de duisternis ons omringde heb ik aenstonds de uitvoerder uwer hatelyke bevelen, de beul myner kindschheid herkend.

MONTALLO.

En moet u zulks doen veronderstellen dat ik niet opregt in myn handelen ben. Sedert lang heeft Brouwer myn vertrouwen en myne vriendschap verloren. Ik heb overigens sedert myn verblyf in Leide, genoegzame blyken van trouw en verkleefdheid aen de heilige zaek der vryheid gegeven. Wat legt men my ten laste? welke zyn de beweegredenen der wantrouw die men zou kunnen voeden?

WILLEM.

Men heeft u reeds meermalen midden de oproerige Glippers gezien en in den raed spreekt gy onophoudelyk van de stad aen Valdes over te geven.

MONTALLO.

In den raed zeg ik rond uit en onbewimpeld myne meening zooals het aen een opregt en eerlyk man betaemt. Dat belet

echter niet dat ik altyd bereid ben myn leven voor de goede zaek te pande te stellen.

WILLEM.

Dat kunt gy wellicht aen anderen doen gelooven maer aen my is het onmogelyk.

MONTALLO.

Onmogelyk. En waerom.

WILLEM.

Een der yverigste werktuigen der dwingelandy van Alva, kan nooit een vriend der vryheid wezen. Gy verheugdet u in Spanje by de vlammen van de brandstappels der inkwisitie, gy hebt den dood van Egmont en Horne en duizend andere slagtoffers met geestdrift toegejuicht, en heden zoudt gy my doen gelooven dat gy in Leide gedrongen zyt om de zaek der vryheid te verdedigen! O neen, dat is onmogelyk, ik heb de overtuiging dat uwe voornemens valsch en verraderlyk zyn.

MONTALLO, ***verbolgen*****.**

Verraderlyk.

WILLEM.

Vader, gy hebt myne kindschheid met lyden en bittere folteringen vergiftigd, als jongeling hebt gy my met hardnekkige en medoogenlooze gestrengheid vervolgt, tot zoover dat ik dikwyls twyffelde of gy wezentlyk myn vader waert, en dat ik uwe wreede mishandelingen heb moeten ontvlugten. Welnu ik zal alles vergeten, ik zal denken dat uwen haet eene oorzaek heeft die ik niet kan noch mag doorgronden. Maer spaer my de schande den zoon van een verrader te worden, want zoo gy wierd aengehouden en indien men te weten kwame dat gy myn vader zyt, ik zweer u, dat ik eene dergelyke schande niet zou overleven!

MONTALLO, ***uitbarstend*****.**

Zwyg ellendige! uwe vermetelheid gaet te ver. Gy zyt het dan die van verraed durft spreken! Gy, die uwen gods-

dienst verloochend en uwen koning verraden hebt: gy die als deserteur lafhartig uw vaendel ontvlugt zyt!

WILLEM.

O! ik wist wel dat ik my niet bedroog! De woede verraedt en ontmaskert u!

MONTALLO.

Welnn, ja, ik hael u, helsche dienaren van Satan! godelooze ketters, die door uwe valsche en wederspannige leere den Pauzelyken zetel ondermynt, die gansch Europa in vuer en vlam hebt gezet. Dat het bloed op uwe hoofden nedervalle 't welk in de oorlogen vergoten is, door de leere van Luther veroorzaekt!

WILLEM.

Wat hoor ik! wy zyn het dan die men van vergoden bloed durft beschuldigen: wy die steeds de slagtoffers van uwen onverzoenlyken haet geweest zyn! En wat hebben wy gedaen om uwe hardnekkige vervolgingen te verdienen? Wy hebben u vry en ongehinderd uw geloof laten beleiden en als wy die vrybeid voor ons zelve afsmeekten, hebt gy onze bede met schavotten en brandstappels beantwoord!

MONTALLO.

Gy ondergingt uwe welverdiende straf. Hy die aen de onfeilbaerheid van Rome durft twyffelen begaet eene godelooze misdaed, en met vreugde zou ik den laetsten ketter het schavot zien beklimmen.

WILLEM.

Vader!

MONTALLO.

Ja, ik ben hier met het voornemen ingedrongen om een wederspannig muiters gebroedsel aen zyne welverdiende straf over te leveren en myn grootste spyt is dat ik in myne onderneming niet, heb kunnen slagen. En nu kent gy my geheel. Ga, godelooze ketter! vul de maet uwer euveldaden! gy hebt uwen God verloochent, uwen koning verraden: ga! levert thans uwen vader aen zyne beulen over!

WILLEM.

Ach! gy weet wel dat ik daertoe niet in staet ben; dat ik veeleer duizend levens zou verliezen dan eene dergelyke euveldaed te begaen. Maer ik smeek u op de kniën, vader! zie van uw voornemen af, of gy veroordeelt my ter dood.

MONTALLO.

Ben ik niet gedwongen van myn voornemen af te zien aengezien het lot van Leide binnen weinige uren zal beslist zyn. Ja, dezen nacht doet men eene laetste pooging tot redding en wy zien elkander voor de laetste mael, want ik verlaet ten spoedigst dit wederspanig muitersnest en alle banden zyn voor eeuwig tusschen ons verbroken. Een verrader, een godsloochenaer kan myn zoon niet meer zyn.

WILLEM.

Vader! vader!

MONTALLO.

Ik ben uw vader niet meer, ik vervloek u.

(Hy verwydert zich spoedig regts, terwyl Laura langs het verschiet optreedt. Zy ziet hem ontroerd achterna.)

WILLEM.

O, hemel! wanneer zal er een einde aen myne rampen komen!

Vierde tooneel.

WILLEM, LAURA.

LAURA.

Wie is die man?

WILLEM.

Die man?

LAURA.

Kent gy hem?

WILLEM.

Ja.

(Ter zyde.)

Wat wilt zy!

LAURA.
Wie is hy?

WILLEM.
De kapitein Montallo.

LAURA.
Montallo! zyt gy wel zeker dat die man zich Montallo noemt?

WILLEM.
Ja, mevrouw. 't Is reeds lang dat ik hem ken. Maer wat deert u! Gy schynt ontroerd.

LAURA, ***tot zichzelf.***
Welke buitengewoone gelykenis! 't Is zonderling.

(Tot Willem.)

Inderdaed ik voel myn boezem hevig kloppen; het zien van dien man verbysterd myne zinnen; hy herinnert my den dag die my de ongelukkigste der moeders maekte, den dag waerin my myn zoon ontstolen wierd.

WILLEM.
Wat zegt gy?

LAURA, ***verdwalende.***
Welzeker; gy moet het, u herinneren 't was nacht... Gy kwaemt my zeggen wie gy waert... Gy belofde my uwe bescherming... 't Is twintig jaren dat de staetkundige gebeurtenissen ons van elkander scheiden... Maer ik zie u eindelyk weder. Oranje, myn vriend, hy voert uwen zoon met zich, daer, daer in zyn mantel gewikkeld... Ruk hem uit zyne armen... O! ik smeek u, geef my myn kind weder.

WILLEM.
Ongelukkige vrouw herstel u, gy dwaelt, uwe zinnen zyn verbystert.

LAURA.
Ik dwael, zegt gy? is het mogelyk! alweer die rampzalige verbystering. Zal die kwael my dan eeuwig blyven kwellen! O myn God! dult niet dat ik weer zinneloos worde! geef my kracht en moed om myne ontroering te verwinnen, wellicht ben ik op het spoor van myn kind.

WILLEM.
Wat zegt gy. Moed, mevrouw, herstel u.

LAURA.
Ja... ja... ik wil niet dat die bittere herinneringen op nieuw myne zinnen benevele. Laet zien... Montallo, hebt gy gezegd... het is wel zoo, niez waer, Montallo.

WILLEM.
Ja, mevrouw.

LAURA.
Montallo. Maer dit is een spaensche naem. Hy is dus geen Nederlander?

WILLEM.
Neen, 't is een spanjaerd.

LAURA.
Een spanjaerd! zyt gy er wel zeker van?

WILLEM.
Zeer zeker, mevrouw.

LAURA.
Een spanjaerd in Leide in een oogenblik als deze, 't is vreemd! 't is onvoorzichtig. Hoe is het mogelyk dat men vertrouwen in dien man stelle. Kent men den haet der Spanjaerden voor de Nederlanders niet en vreest men niet verraden te worden?

WILLEM, ***ter zyde.***
Hemel! wat zegt zy.

(Luid.)

Mevrouw, allen haten de Nederlanders niet; men vindt in Spanje edele en grootmoedige zielen, die de Nederlanders achten en beminnen, die even als zy naer vryheid haken en de dwingelandy van Philips doemen en verfoeien. En ik zelf, mevrouw.

LAURA.
Gy zelf. Hoe gy zyt dan ook een Spanjaerd?

WILLEM.
Ja, mevrouw. En echter kan een Nederlander niet meer aen de heilige zaek der vryheid verknocht zyn. Van myne vroegste jeugd bewonderde ik de heldendaden van dien

Willem van Oranje, die op eigen koste legers samenstelde om tegen de dwingelandy van dien ontzagelyken reus te worstelen, op wiens staten de zon nooit ondergaet; die zyne eigene broeders voor de onafhankelykheid van 't vaderland zag nedervallen en die nog steeds voor de vryheid in het harnas staet.

LAURA.

Grootmoedige jongeling!

WILLEM.

En wie zou niet wenschen, niet fier zyn een Nederlander te worden. Een volk wiens grondgebied byna onopgemerkt op de kaert van Europa staet aengeteekend en dat hoofd bied aen een vorst voor wien al de andere vorsten het hoofd bukken; zulk een volk, mag te regt het grootste en heldhaftigste volk van Europa genoemd worden.

LAURA.

Ach! gy spreekt de tael van dien Oranje, van dien held die gy bewonderd! de klank uwer stem zou in staet zyn op nieuw myne zinnen te bedwelmen; indien ik niet overtuigt ware dat de gedachten die my voor den geest zweven, onmogelyke begoochelingen zyn. Ach! edele jongeling, verschoon de geluksdroomen eener lydende moeder; indien myn zoon nog leeft ben ik zeker dat hy u moet gelyken en uw byzyn leenigt myne smart.

WILLEM.

Mevrouw!... Ach! hare stem dringt my tot in de ziel.

LAURA.

Maer dien Montallo, dien Spanjaerd; zyt gy wel zeker dat hy in uwe gevoelens deelt?

WILLEM.

Zeer zeker, mevrouw. Ik ken hem te wel om eraen te twyffelen.

LAURA, *tot zich zelven*.

't Is vreemd! O, ik wil dien man van naby zien; ik zal niet overtuigt zyn vóor hem gesproken te hebben.

(Tot

Willem.)

Edele jongeling, aenstaenden nacht kan u noodlottig zyn en ondanks my beef ik voor het gevaer dat u bedreigt. Ik zal God bidden dat hy u gunstig weze, dat hy u behouden uit den stryd late wederkeeren. Indien gy denkt dat myn zegen een gunstigen invloed op uw bestaen kan uitoefenen, ontvang die van eene vrouw die voor u al de gevoelens eener tedere moeder in het hart draegt.

WILLEM.

O ja, mevrouw, ja, ik ontvang die met al de erkentenis van eenen dankbaren zoon! 't Is de eerste mael in myn leven dat my een dergelyk geluk te beurt valt.

(Hy knielt.)

LAURA.

Wees gelukkig en gezegend jongeling. Vertrouw op God, die wellicht de heilige zaek die gy gaet verdedigen zal doen zegepralen. Vaerwel! vaerwel!

(Regts af.)

WILLEM.

Ach! met haer zegen dringt de hoop in myne ziel. Welaen! dezen nacht moet myn lot met dat van Leide beslist worden; wellicht keert myn vader naer het leger van Valdes terug, wellicht komt een einde aen zyne hatelyke vervolgingen.

(Gedurende dit tooneel is het volk langzaem opgekomen en heeft zich in het verschiet in groepen gevormd. Johanna komt uit het huis regts, vergezeld van twee bedienden die elk eene mand wyn dragen. Het volk groet haer eerbiedig.

Vyfde tooneel.

WILLEM, JOANNA.

JOANNA.

Goede menschen, ik breng u de laetste verkwikkende drank die ons overblyft, herstel zooveel mogelyk uwe

uitgeputte krachten en maekt u tot den aenval gereed, met vertrouwen in God. Van Hem komt de zege of de nederlaeg.

EEN LEIDENAER.

Wy danken u edele vrouw en wy beloven te overwinnen of te sterven. Welaen broeders op de aenstaende verlossing van Leide.

HET VOLK.

Ja, ja. Leve Leide!

(De bedienden verdeelen, in het verschiet, den wyn onder het volk.)

JOANNA.

Ha! heer lieutenant, ik heb de gelegenheid nog niet gevonden u myne dankbaerheid te betuigen.

WILLEM.

Uwe dankbaerheid, mejuffer! Ik weet niet wat gy zeggen wilt.

JOANNA.

Hebt gy myn vader het leven niet gered?

WILLEM.

Ik heb my slechts van mynen pligt gekweten. Elk regtschappen man zou als ik gehandeld hebben.

JOANNA.

Men kan zich van zynen pligt kwyten en ter zelver tyd de dankbaerheid en de belooning voor een bewezen dienst verdienen.

WILLEM.

Eene belooning aen my, mejuffer?

JOANNA.

Het is het voornemen myns vaders: hy heeft besloten uwe diensten niet onbeloond te laten en zoo de hemel ons de overwinning schenkt, hy zal alle poogingen aenwenden om u de rampen uwer jeugd te doen vergeten.

WILLEM.

Zou het mogelyk zyn! Ach mejuffer, ik ben reeds rykelyk beloond daer ik verneem dat hy belang in myn lot gelieft te stellen, en mogt de gelegenheid zich nogmaels aenbieden, ik zou gelukkig zyn myn laetsten druppel bloed voor het behoud van nwen vader te schenken.

JOANNA.

O! ik twyffel er niet aen. Ik dank u, Willem! ik dank u!

WILLEM.

Willem, hebt gy gezegd! Ach, Joanna! ben ik gelukkig genoeg u niet onverschillig te zyn.

JOANNA.

Willem, myn vader wil ook den uwen worden, ziedaer de belooning die hy u voorbereid.

WILLEM.

Hemel! Joanna! heb ik u wel begrepen!

JOANNA.

Waerom langer de gevoelens van myn hart te bedwingen, aengezien myn vader onze liefde goedkeurt.

WILLEM.

Gy bemint my, Joanna! Ach! zooveel geluk zal ik weten te verdienen. Heden trekken wy ten stryde: ik zweer dat ik uwen vader geen oogenblik uit het oog zal verliezen, ja, dat men my zal dooden vooraleer hem te naderen.

JOANNA.

O ja, Willem, bewaek, bescherm myn vader, maer spreek niet van sterven; bedenk dat by uwe terugkomst eene bruid u wacht, die uw verlies niet zou overleven.

WILLEM.

Joanna! dierbare vriendin!

JOANNA.

Daer is myn vader.

Zesde tooneel.

DE VORIGEN, VANDERWERF, die regts optreedt.

WILLEM.
Ach! edele heer! hoe u myne dankbaerheid te betuigen; gy vergund my Joanna te beminnen, zoo veel geluk had ik niet durven hopen.

VANDERWERF.
Ja, Willem. Gy zyt waerdig een zoon van Nederland te worden: gy hebt my niet alleen het leven gered, maer uwe bekomene wonden ter verdediging van onze zaek getuigen van uwe dapperheid, en ik ben gelukkig u myne dochter, het dierbaerste dat ik in de wereld bezit, tot belooning te schenken. Maek haer gelukkig, 't is alles wat ik van u verlang.

WILLEM.
O! ik zweer zulks!

VANDERWERF.
Thans, myne kinderen, nadert het uer waerin wy ons tot den uitval moeten bereiden die over het lot van Leide moet beslissen.

JOANNA, ***die zich in haers vaders armen werpt.***
Ach, vader! ik schrik als ik aen de gevaren denk die u te wachten staen.

VANDERWERF.
Moed myn kind! verdryf alle vrouwelyke zwakheid, droog uwe tranen, toon u waerdig van den naem die gy draegt; het geldt de verlossing van 't vaderland.

JOANNA.
Ja vader ja. Ik zal den angst die myne ziel beklemd verwinnen en God bidden dat hy u den zege schenke.

VANDERWERF
Willem, de kapitein Montallo voert de hem gegeven bevelen niet uit, met de zorgen en de stiptheid die de omstandig-

heden vereischen; dat vermeerdert myn wantrouwen. Verlies hem uit het oog niet, hy zou ons kunnen verraden.

WILLEM, ***ter zyde.***
Hemel! wat zegt hy!

(Luid.)

Wellicht hebt gy u vergist, edele heer. Misschien is hy de oorzaek niet der achteloosheid die gy in de uitvoering uwer bevelen hebt kunnen ontwaren. Hy heeft tot heden blyken van moed en getrouwheid gegeven.

VANDERWERF.
Dat betwist ik niet. Doch ik heb redenen te gelooven dat wy moeten voorzichtig zyn: Ga, zorg dat de bevolking zich in gereedheid houde, de avond is aen het vallen, wy zullen niet toeven ons op deze plaets te verzamelen om langs de Koeipoort te vertrekken. Willem, ik reken op de mannen die onder uwe bevelen staen: in verschillige omstandigheden gaven zy blyken van moed en onverschrokkenheid... Gy zult my met hun in den aenval tot lyfwacht dienen.

WILLEM.
Ik dank u, edele heer, voor zooveel onderscheiding: ik zal my uw vertrouwen waerdig weten te maken. Overigens, het is immers myn vader die ik zal verdedigen.

VANDERWERF.
Ja, myn zoon... Omhelst my kinderen! en dat God ons bescherme en geleide.

(Men hoort den donder in de verte.)

Luistert! het onweder! dat kan ons gunstig zyn; wy zullen ongemerkt den vyand naderen.

(Tot het volk in het verschiet.)

Myne vrienden, gaet uwe wapens halen, wy zullen niet toeven te vertrekken. Ik acht het onnoodig u van pligt en moed te spreken: gy zyt Nederlanders en het geldt de vryheid en het vaderland!

HET VOLK, ***vertrekkende.***
Ja, ja, te wapen! te wapen! voor vryheid en Vaderland!

(Het onweder groeit aen. Het is nacht geworden.)

JOANNA.
Willem, ik reken op u: bescherm en bewaek myn vader.

WILLEM.

Joanna, gy bemint my! ik zweer dat ik zal onoverwinnelyk zyn!

(Hy kust haer de hand en vertrekt links in 't verschiet.)

VANDERWERF.

Kom myn kind!

JOANNA.

Ik volg u, vader.

(Beide af in huis links. Het onweder breekt los, de schildwacht verdwynt in zyn schildwachthuis.)

Zevende tooneel.

MONTALLO, BROUWER, zy komen regts op het tooneel.

MONTALLO.

Welnu, zyt gy bereid om te vertrekken!

BROUWER.

Ja, mynheer. Geef my den brief, ik zal hem dadelyk aen Valdes brengen. Het onweder begunstigd ons.

MONTALLO, *hem een brief gevende*.

Hier is hy. Zeg aen Valdes dat hy de berigten die ik hem mededeel wel in overweging neme: indien hy er gebruik van maekt, ontkomt wellicht geen enkele Leidenaer den strik die wy hem spannen. Ga! dat God u geleide.

(Montallo vertrekt regts terwyl Brouwer de vesting beklimt; als hy er boven gekomen is verlicht de bliksem eensklaps het tooneel; de schildwacht komt spoedig te voorschijn, roepende: werda! Brouwer springt van de vesting en verdwynt, terwyl de schildwacht de vesting beklommen heeft en zyn roer op hem afschiet, op de scheut komen de persoonen van het volgende tooneel toegesnelt.)

Achtste tooneel.

VANDERDOES, VANDERWERF, WILLEM, JOANNA, een weinig daerna MONTALLO. Wachten, gewapend volk, sommigen met fakkels. Het onweder houdt steeds aen.

VANDERWERF.
Wat is hier gaende! waerom die scheut?

DE SCHILDWACHT.
Een man daer, daer beneden de vesting!

(Willem loopt de vesting op, vergezeld van twee fakkeldragers, verdwynt een oogenblik en komt spoedig met Brouwer terug, die aen het hoofd gewond is. Hy brengt hem voor op het tooneel.)

WILLEM, ***ter zyde.***
Wat zie ik, Brouwer! altyd Brouwer!

(Luid.)

Ellendige! waerom wildet gy langs het water de stad verlaten.

(Stilzwygen van Brouwer.)

VANDERWERF, ***Brouwer by de borst vattende.***
Zult gy antwoorden, verrader!

(De brief van Montallo valt ten gronde.)

WILLEM, ***de brief opnemende.***
Een brief!

ALLEN.
Een brief!

VANDERDOES.
Lees, luitenant! wellicht ontdekken wy een verraed.

WILLEM, ***opent den brief en zegt ter zyde.***
Wat zie ik! het geschrift myns vaders!

VANDERWERF.
Welnu, wat behelst de brief!

(Hy neemt die uit de hand van Willem die ontroerd en sprakeloos blyft staen.)

Laet

zien.

(Hy leest.)

«Aen Valdes, opperbevelhebber van het » spaensch leger. Deze nacht wordt gy door al wat in » Leide de wapens kan dragen aengetast, terwyl Oranje van » zynen kant u zal bespringen.

(Sprekend.)

Verraed! verraed!

(Gedurende de lezing is Montallo Brouwer onaengemerkt genadert en heeft hem iets in het oor gefluisterd.)

ALLEN.
Verraed?

VANDERWERF, *die stil heeft voortgelezen*.
Ja, geheel ons plan wordt hier aen Valdes overgemaekt! Verrader! wie heeft u met dit schrift belast, wie is uw medepligtige?

BROUWER, *op Willem wyzende.*
Hy!

ALLEN.
De luitenant!

JOANNA.
Willem!

WILLEM.
Hy liegt! hy liegt, de ellendige! ik zweer dat hy liegt, dat ik onschuldig ben.

BROUWER.
En ik zweer dat hy het is, die my gelast heeft deze brief aen Valdes te brengen.

WILLEM, *die Montallo bezien heeft.*
Ach ik weet van waer my de slag wordt toegebragt! rampzalige die ik ben!

VANDERWERF.
Gy weet het, zegt gy. Welnu, Willem, verdedig u, bewyst dat die beschuldiging valsch is.

WILLEM.
Ik kan niet! ik kan niet.

JOANNA.

Hoe, gy kunt niet, Willem! O hemel! zou het mogelyk zyn! Maer spreek dan spreek dan! verdedig u!

MONTALLO.

Ja luitenant, spreek, verontschuldig u, indien gy kunt.

WILLEM, ***wanhopig en zacht tot Montallo.***

O vader! dat God het u vergeve.

(Zyne oogen vallen op Joanna die hem angstig beziet.)

Onteerd! geschandvlekt in hare tegenwoordigheid. O God! laet my sterven!

(Tot Vanderwerf.)

Edele heer, ik heb niets meer te zeggen; dat men my weg brenge; er blyft my niets meer over dan de dood!

JOANNA.

Willem! Willem!

WILLEM.

Voer my weg! voer my weg! ik heb niets meer te zeggen.

VANDERWERF.

Maer spreek, Willem, spreek in 's hemels naem!

WILLEM.

Onmogelyk! onmogelyk!

VANDERDOES, ***tot de wachten.***

Brengt de luitenant met zyn medepligtige naer de gevangenis: de krygsraed zal uitspraek doen.

WILLEM, ***werpt zich aen de voeten van Joanna.***

Vaerwel, Joanna. Wy zien elkander nimmer weder. Veracht my niet, ik ben onschuldig en nogtans zal ik de dood der verraders niet ontgaen.

(Wanhopig af met Brouwer en de wachten.)

JOANNA.

Vader! vader! ik zal het besterven.

VANDERWERF.

Arm kind! Arm kind!

(Joanna valt, in de armen van haren vader die haer in het huis links brengt. Het orkaen is losgebroken, de wind loeit, de donder ratelt, de bliksem flikkert, men hoort het kanon in de verte.)

Negende tooneel.

VANDERDOES, VOLK.

VANDERDOES.

Luistert, het kanon; Oranje tast den vyand aen. Volk van Leide, ziedaer het oogenblik van den aenval: De hemel begunstigd ons, want in een weder als 't deze zal de vyand ons niet verwachten. Moed en vertrouwen in God en wy zullen zegepralen. Zweert gy te overwinnen of te sterven!

HET VOLK, *met geestdrift.*

Ja, ja, wy zweeren het.

VANDERDOES.

Welaen dan, voor vryheid en vaderland!

HET VOLK, *als voren*.

Voor vryheid en vaderland!

(Allen hebben de wapens in de hoogte, zy doen eene beweging naer de poort in het verschiet, op het zelfde oogenblik hoort men het gedruis van eene vesting die instort, terwyl het orkaen steeds blyft woeden, zy blyven in de houding staen, die elk by het oprukken naer de poort had aengenomen: de gordyn valt op dit tafereel.)

EINDE VAN HET TWEEDE BEDRYF.

Derde Bedryf.
Eerste tafereel.

Eene gevangenis, deuren in het verschiet, regts en links, eene venster regts op het laetste plan, tafel en stoel regts voor op het tooneel, schryfbehoeften. By het opgaen der gordyn hoort men in de verte de vreugdekreten van het volk.

Eerste tooneel.

WILLEM, alleen by het venster.

WILLEM.

Leide juicht, verheugd zich om hare verlossing, het gevang, in weinige stonden den dood, ziedaer myn deel! Ja, even als het trompettengeschal de muren van Jericho deed instorten, deed de stem van het orkaen die van Leide in puinen vallen en dreef het spaensch leger op de vlugt; terwyl ik als verrader in den kerker geworpen en tot het schavot veroordeeld werd! Het schavot! O hemel! (*Hy bedekt zich het aengezicht, valt op een stoel neder en weent bitter*.) O! waerom stierf ik met de wapens in de hand den dood der helden niet! ik heb haer zoo dikwyls onverschroken in het aengezicht gezien, zoo dikwyls tot my

geroepen om een einde aen een te rampzalig leven te stellen, en het noodlot bestemde my de dood der onteering en der schande! Onteering en schande! op het oogenblik dat ik voor de eerste mael eene zalige toekomst droomde! O Joanna, wellicht zult gy my verachten, wellicht dael ik met uwen vloek beladen in het graf! Door haer veracht en gevloekt! neen, neen, dat zal ik niet dulden, na myne dood zal zy my geheel loeren kennen, zy zal weten dat ik stierf om eenen onnatuerlyken vader het leven te redden.

(Hy vat de pen om te schryven.)

Maer dan moet ik dien vader schandvlekken, aen gevaer en vervolgingen blootstellen, wellicht is myne verklaring zyne dood. O neen, dat kan ik niet doen, het is onmogelyk! Ach! hoe yselyk is mynen toestand! vader! vader! wat heb ik u gedaen om zooveel folteringen te moeten verduren!... Maer waerom moet ik my opofferen voor eenen vader die my steeds als een slaef behandelde, die steeds de pligten vergat die hem door de natuer werden opgelegd? Heb ik dan ook het regt niet myne pligten te vergeten en hem als verrader aen het geregt over te leveren? Ja, ja, aen zulk een vader ben ik niets verschuldigd; ik heb ten minste het regt my voor onteering en schande te bevryden!...

(Hy wil schryven.)

Zinnelooze die ik ben! is de schande van den vader ook die des zoons niet en kan zelfs het graf die bedekken! Ysselyken toestand! O God! uwe besluiten zyn ondoorgrondelyk maer zoo veel folteringen doen aen uwe reglvaerdigbeid twyffelen. Ach! ik laster, vergeving, vergeving. O God! dat uwen wil geschiede, geef my moed en kracht om onverschrokken myn uiterste oogenblikken door te staen en ontvang my in uwe genade!... Joanna, dierbare vriendin! Vaerwel! Wellicht zult gy niet zonder aendoening aen eenen ongelukkigen denken die voor u duizend levens zou gegeven hebben. Welaen, dit zy myne laetste vertroosting, maken wy ons bereid om onverschrokken den dood te gemoet te zien.

Tweede tooneel.

WILLEM, MONTALLO, die de laetste woorden van Willem gehoord heeft.

MONTALLO.
Neen, gy zult niet sterven.

WILLEM.
Gy hier! komt gy myne laetste oogen blikken met uwe tegenwoordigheid nog ysselyker maken? zult gy my tot in den dood vervolgen!

MONTALLO.
Ik kom u zeggen dat het van u afhangt om te leven of te sterven.

WILLEM.
Ik versta u niet.

MONTALLO.
De bestuerder van dit gevang is een godvreezende christen, een dier Glippers, zooals men ze noemt, die met tegenzin de wederspannigheid der Leidenaers tegen hunnen wettelyken vorst heeft moeten verduren. Welnu, hy is bereid de deuren van dit gevang voor ons te ontsluiten. Terwyl het volk zich in overdaed en brasseryen van allen aerd verlustigt, met de levensmiddelen die hier in overvloed door den hatelyken Oranje werden aengebragt, zal het ons gemakkelyk zyn ongemerkt de stad te verlaten om ons by het spaensch leger te vervoegen. Op eene voorwaerde hangt het van u af om gered te zyn.

WILLEM.
En die is?

MONTALLO.
Dat gy de valsche leere van Luther zult verzaken en tot onzen heiligen godsdienst wederkeeren.

WILLEM.
En zoo ik weiger?

MONTALLO.

Ik laet u aen uw lot over en verlaet ronder uitstel het verfoeielyk muitersnest, dat ik tot myn spyt aen zyne welverdiende straf niet heb kunnen overleveren.

WILLEM.

Dit zyn dan de vaderlyke gevoelens die gy voor uwen zoon koestert; gy wilt al uwe geweldenaryen met myne dood bekroonen. Ha! het is waerlyk te veel! Gy moet wel op myne edelmoedige onderwerping gerekend hebben om uwe onverzoenelyke wreedheid zoo ver te durven dryven. Maer indien ik u eens met dezelfde gevoelens beantwoordde; indien ik alle natuerlyke pligten verzakende, tot myne regters uitriep: ik ben onschuldig, de schryver van den brief die my in het verderf stort, de man die Leide aen zyne vyanden wilde overleveren, is myn vader! Wat zoudt gy antwoorden?

MONTALLO, ***ontroerd.***

O! dat zult gy niet doen.

WILLEM.

Zyt gy er zeker van? denkt gy niet dat zelfs de onderwerping van eenen zoon zyne palen heeft!

MONTALLO.

Gy zult het niet doen, zeg ik u. Het vonnis is geveld, de regters hebben uitspraek gedaen en gy hebt geene bewyzen om u te verontschuldigen.

WILLEM.

Neen, ik heb geene bewyzen, maer ik las het medelyden en myne genade in de oogen myner regters, en wellicht was een enkel woord genoeg, met de vermoedens die op u drukken, om u in myne plaets het schavot te doen beklimmen.

MONTALLO, ***ontsteld.***

Onmogelyk! Brouwer alleen kan de waerheid zeggenen dat zal hy niet doen.

WILLEM.

Gy kunt het niet weten: ik heb oogenblikken gezien waerin de hardnekkigheid van Brouwer aen het wankelen was, waerin hy de wroegingen van zyn schuldig geweten scheen te gevoelen, waerin hy scheen bereid te zyn om aen onze regters de waerheid te verklaren.

MONTALLO.

Dat is niet waer.

WILLEM.

Het is vast en zeker. Maer stel u gerust, gy hebt niets te vreezen; gy hebt my het bestaen zoo ysselyk gemaekt dat ik vast besloten heb er een einde aen te stellen. Wat is my het leven zonder eer! Word ik niet veracht en verstooten door het eenig wezen dat my aen het harte ligt, en is uwe of myne dood niet altyd die der verraders die my voor eeuwig met schande bedekt, die my voor eeuwig het voorwerp myner liefde ontrukt! O vader! vader! wat heb ik u gedaen om my zoo rampzalig te maken!

MONTALLO.

Durft gy het vragen, ellendige! zyt gy uw vaendel niet ontloopen! hebt gy uwen vorst en uwen God niet verloochent en verdient gy de straf niet die gy staet te ondergaen. Indien ik u hier aen de dood ontruk, is het slechts dank aen myne tusschenkomst dat gy vry by het spaensch leger kunt terug keeren. Den koning zal u genade schenken in vergelding der dieusten die ik aen de spaensche kroon bewezen heb, maer ik kan noch wil u niet redden vooraleer gy zweert dat gy de leere van Luther zult verzaken.

WILLEM.

Het fanatismus beroofd u dan van alle menschelyk gevoel, de natuer zelf verliest hare regten! Weluu, ja, ik ben uwe dwingelandy en die van een vorst ontvlugt, die door zyne hatelyke vervolgingen het puik der nederlandsche bevolking naer vreemde gewesten verbande: ik sterf in den godsdienst die myn hart verkozen heeft, dien godsdienst die leert dat ik God voor myne vyanden moet bidden en hun vergeving schenken.

MONTALLO.

Ga dan ter dood, wederspannige ketter! ga! aengezien gy het zelf gewild hebt.

WILLEM.

Ja, ik sterf omdat ik zonder eer niet leven kan en ik vergeef u al het kwaed dat gy my gedaen hebt. Moge God myne bede aenhooren, u van wroegingen bevryden en in het uer der dood in genade ontvangen.

(Af in de deur regts.)

Derde tooneel.

MONTALLO, alleen.

MONTALLO.

Ach! ondanks my bewonder ik zyne edelmoedige onverschrokkenheid! ondanks my dringt het medelyden in myn boezem! Medelyden voor een ketter! Kom, kom, geene zwakheid, een ware christen onwaerdig!... Maer dien Brouwer verontrust my; hy zou ons kunnen verraden. De vrees der nakende dood scheen zyne standvastigheid inderdaed te doen wankelen. En dan die Laura, die my reeds verscheide malen ontmoet heeft en my wilt herkennen: Neen, er is geen tyd te verliezen: ontrukken wy Brouwer aen het schavot, om te samen eene stad te ontvlugten waer onze tegenwoordigheid tot niets meer kan dieneu dan om de rebellen te zien zegepralen.

(Af in de deur links.)

Virede tooneel.

JOANNA, VANDERWERF, wachten in het verschiet.

VANDERWERF.

Moed myn kind.

JOANNA.

Ach, vader! die koude, sombere gewelven wegen my op

de schouders als lood, ik voel eene rilling door al myne leden, ik kan my nauwelyks staende houden.

VANDERWERF, ***die haer naer den stoel geleid.***

Zet u neder, Joanna. De treurige omstandigheden waerin wy sedert gister verkeeren ontstellen en verzwaken u. Had gy naer myn raed geluisterd wy zouden hier niet gekomen zyn, want dit akelig verblyf kan slechts uwe ontsteltenis vergrooten.

(Montallo verschynt aen de deur links, de wachten ziende zegt hy: onmogelyk te vlugten! en verdwynt.)

JOANNA.

Stel u gerust, vader, ik voel my beter, ik zal moed hebben; ik wil eene laetste pooging aenwenden om den ongelukkigen Willem tot eene verklaring te overhalen, want hy is onschuldig, ik ben er zeker van. En gy ook vader, gy gelooft ook niet dat hy schuldig is, niet waer, gy hebt het my gezegd.

VANDERWERF.

En ik herhael het, myn kind. Hy heeft te veel blyken van trouw en verkleefdheid aen onze zaek gegeven om een verrader te kunnen zyn.

JOANNA.

Hy een verrader! Maer de opregtheid, de reinheid zyner ziel staen op zyne trekken te lezen, en zou hy ooit in staet zyn, de man die hem zyne dochter schonk, die by zyn vader zou noemen, aen eene zekere dood over te leveren. Neen, neen, dat is onmogelyk!

VANDERWERF.

Maer waerom dat hardnekkig stilzwygen, waerom heeft hy geen enkel woord tot zyne verdediging willen inbrengen! 't Is onbegryppelyk.

JOANNA.

Wellicht zal hy niet doof blyven aen de stem zyner verloofde, wellicht zal hy my de bewyzen zyner onschuld

toevertrouwen en ontrukken wy hem aen het ysselyk lot dat hem te wachten staet.

VANDERWERF.
Daer is hy!

(Willem verschynt aen de deur regts, rykt zyne handen naer Joanna en kan van aendoening niet spreken. Joanna rigt zich op, doch valt weer op den stoel neder.)

Vyfde tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM.

JOANNA, *met eene zwakke stem*.
Willem! Willem!

(Hy valt voor haer op de knïen, vat hare hand die hy met tranen besproeit.)

WILLEM.
Joanna! Joanna, gy hier! Gy veracht, gy verstoot my dan niet.

JOANNA.
Neen, Willem, ik bemin u, ik weet immers dat gy onschuldig zyt.

WILLEM.
Hoe, gy weet?

JOANNA.
Gy ook, gy bemint my, niet waer?

WILLEM.
O Joanna! meer dan het leven, meer dan duizend levens!

JOANNA.
Welnu, dit is immers het bewys uwer onschuld.

WILLEM.
Ik begryp u niet, Joanna.

JOANNA.

Wel zeker, indien gy my waerlyk bemint, hoe zou het mogelyk zyn dat gy my en mynen vader, die onze liefde goedkeurde, die ons voor eeuwig wilde vereenigen, aen de beledigingen, aen de geweldenaryen der spaensche krygsbenden en wellicht aen den dood zoudt willen ten prooi geven? Gy ziet dus wel dat gy onschuldig zyt en dat gy dit kunt en moet bewyzen.

WILLEM.

O ja, ik ben onschuldig, aen u mag ik het bekennen, ik ben reeds rampzalig genoeg zonder dat ik met uwen vloek ten grave dale; maer myne onschuld bewyzen is onmogelyk.

JOANNA *en* VANDERWERF.

Onmogelyk!

WILLEM.

O! heb dank edele zielen voor het belang dat gy in myn lot gelieft te stellen! Joanna, gy bemint my, uwen vader wilde my zyn zoon noemen: dit was voor my een geluk dat ik zelfs niet had durven hopen; oordeel hoe dierbaer my het leven is en hoe ysselyk my het hart in den boezem wordt vaneen gereten! want ik moet zwygen; eer en pligt gebieden zulks.

JOANNA.

Eer en pligt gebieden u te spreken, gy hebt my uwe trouw beloofd, gy hebt het regt niet over uw leven te beschikken. Weet gy dan niet dat zoo gy sterft ik uwe dood niet zal overleven.

WILLEM.

Joanna! Joanna!

JOANNA.

Willem, bezie my in het aengezicht en zeg my of ik heden de Joanna ben die ik gister was. Een enkelen dag heeft myne wangen verbleekt, den glans myner oogen verduisterd en myne lichaemskrachten uitgeput. O, Willem! ik smeek u, heb medelyden met uwe bruid, ontruk u aen het lot dat u te wachten staet of gy veroordeelt my ter dood!

WILLEM.

Joanna! Joanna! ik smeek u op de kniën, folter my niet langer! myne smarten zyn ysselyk! vergeet een ongelukkigen die uwer onwaerdig is. Indien ik myne onschuld deed blyken, ik zou eene gruwelyke euveldaed begaen. Laet my sterven! laet my sterven! er is voor my geen ander heil dan in den dood!

(Men hoort buiten eene marsch die op een doffe trommel geslagen wordt. Allen blyven als versteend staen. Lange stilte.)

JOANNA.

Daer zyn zy, zy komen u halen! Willem, spreek! red u! red u! Ach! myne krachten begeven my! ik bezwyk.

(Zy valt op den stoel.)

VANDERWERF.

Myn kind! myn kind!

Zesde tooneel.

DE VORIGEN, EEN GEREGTSDIENAER, EEN PRIESTER, DE BEUL, WACHTEN. (De geregtsdienaer begeeft zich in de deur links, de priester, de beulen de wachten blyven in het verschiet.)

WILLEM, *aen de knien van Joanna*.

Joanna, vaerwel! voor eeuwig vaerwel.

VANDERWERF.

Red u, Willem! red myn kind, want zy zal uwen dood niet overleven. O spreek! het is een vader die u het leven van zyn kind afsmeekt!

WILLEM.

Ik kan niet! ik kan niet.

Zevende tooneel.

DE VORIGEN, BROUWER het hoofd met een doek bewonden, komt door den geregtsdienaer ondersteund, uit de deur links. Zy begeven zich naer het verschiet.

DE GEREGTSDIENAER.
Luitenant Dierkens, het uer is gekomen.

WILLEM.
Ik volg u!

VANDERWERF.
Willem! Willem! het is nog tyd, spreek! spreek!

WILLEM.
Ik kan niet, edele heer! vaerwel! vaerwel! O Joanna in den hemel zullen wy elkander wederzien.

(Allen af, buiten Joanna en Vanderwerf.)

Achtste tooneel.

VANDERWERF, JOANNA.

VANDERWERF.
Joanna! myn kind! kom tot u zelve.

JOANNA, *bekomende*.
Waer ben ik! vader! waer is hy?

VANDERWERF.
Eilaes! myn kind.

JOANNA.
Ter dood! ter dood! Ach! ik zal het besterven.

VANDERWERF.
Kom Joanna, kom! verlaten wy dit akelig verblyf.

JOANNA.
Vader, ondersteun my, myne kniën wankelen.

(Zy willen gaen, terzelver tyd komt Montallo uit de deur links en begeeft zich naer het verschiet alwaer hy Laura ontmoet die hem ontroert in het aengezicht beziet.)

Negende tooneel.

De Vorigen, LAURA, MONTALLO, Wachten.

LAURA.
Myn broeder! gy zyt myn broeder.

VANDERWERF *en* JOANNA.
Wat is dat?

MONTALLO.
Ik ken u niet, mevrouw.

LAURA.
Den toon uwer stem geeft my de overtuiging dat gy het zyt. Die stem welkers klank my van myne vroegste jeugd van schrik deed sidderen. Ja, gy zyt het die my myn kind ontstolen hebt, het is twintig jaren dat ik u zoek en nu dat ik u wedervind zult gy my niet ontsnappen.

MONTALLO.
Ik zeg u, mevrouw, dat gy dwaelt, dat uwe zinnen op hol zyn, dat ik niet weet wat gy zeggen wilt.

(Hy wil gaen.)

LAURA, *zich voor hem plaetsende.*
Sta! niet van hier vooraleer my gezegd te hebben wat gy met myn kind gedaen hebt.

MONTALLO.
Ik herhael u dat gy zinneloos zyt en verzoek u my met vrede te laten.

(Hy wil gaen.)

LAURA.
Niet van hier zeg ik u. Ha! gy zegt dat ik zinneloos ben. Welnu, dat zullen wy zien. Mynheer de burgemeester, in naem van alles wat ik geleden heb roep ik uwen bystand in. Ik zweer dat dien man sedert twintig jaren met een kind verdween dat hy my ontstolen heeft, en nu wil hy my weer ontvlugten onder voorwendsel dat ik zinneloos ben. Ik smeek u doe hem aenhouden, tot dat het bewezen is wie van ons beide de waerheid zegt.

VANDERWERF.
Inderdaed, het is billyk kapitein Montallo.

LAURA.

Neen, niet Montallo, maer Dierkens, Joan Dierkens, dat is zyn naem.

JOANNA *en* VANDERWERF.

Dierkens! wat hoor ik!

VANDERWERF.

Het is ook de naem van den luitenant.

LAURA.

Den luitenant die men ter dood geleid! O hemel! myne vermoedens! Antwoord! antwoord! verrader! waer is myn zoon.

MONTALLO.

Welnu, ja ik voerde hem met my, met het voornemen om er een man van eer van te maken, doch myne poogingen waren vruchteloos, van zyne vroegste jeugd gaf hy blyken van ondeugd en wederspannigheid aen myne goede inzichten en thans...

ALLEN, *met angstig verlangen aen de lippen van Montallo hangende.*

Welnu, en thans, spreek! spreek!

MONTALLO.

Thans gaet hy als een verrader naer het schavot.

LAURA.

Naer het schavot, als een verrader! laster! laster! o myn zoon! myn zoon!

(Zy wil naer het verschiet heilen maer valt in bezwyming. Joanna snelt naer Laura om haer te helpen. Montallo wil vertrekken, Vanderwerf belet zulks.)

VANDERWERF.

Hou stand, Montallo! tot dat deze zaek opgeheldert is, blyft gy myn gevangen. Wachter neemt dien man in echtenis.

(De officier der wacht nadert Montallo die zyn degen afgeeft terwyl de gordyn valt.)

EINDE VAN HET EERSTE TAFEREEL DES DERDEN BEDRYFS.

Derde Bedryf.
Tweede tafereel.

Zelfde decoratie als van het tweede bedryf. By het opgaen der gordyn komt het volk juichend op 't tooneel, Kees wordt op de armen gedragen.

Eerste tooneel.

EEN LEIDENAER, EEN GRYZAERD, KEES, VOLK.

HET VOLK.
Hoera! hoera! voor Kees! leve Kees! leve Kees!

EEN LEIDENAER.
Ja, vrienden, leve Kees! 't is die kleine guit die de eerste de verlossing van Leide heeft aengekondigt.

DE GRYZAERD.
Maer zeg my toch, Janssens, hoe dat alles gebeurd is; ik lag uitgehongerd en ziek te bed; ik weet niets van geheel de zaek.

DE LEIDENAER.
Dat ga ik u vertellen, vader Jacobs. Gy hebt zonder twyffel in den afgeloopen nacht het onweder gehoord!

DE GRYZAERD.
Ik geloof het wel! Ik ben nu by de tachtig jaren en nooit heb ik een zoo helsch gedruis gehoord; ik lag te schokken in myn bed als 't ware eene aerdbeving.

DE LEIDENAER.

Welnu, die soort van aerdbeving die gy gehoord hebt, werdt veroorzaekt door het instorten van een groot gedeelte van stadsbolwerken, dit heeft de Spanjaerds zoodanig den schrik op het lyf gejaegd, dat zy het fort Lammen, de eenige hinderpael die den Admirael Boissot belette de stad te naderen, hebben verlaten, en naer 's Gravenhage gevlugt zyn. Deze morgend, by het krieken van den dag, is de kleine Kees gansch alleen in het fort gedrongen en ziende dat het ontruimd was, heeft hy aen den Admirael, met zyne muts het teeken van verlossing gegeven. De zee was gedurende de nacht door het orkaen zoodanig opgerezen dat de vloot minstens tien voeten water had en zegepralend met levensmiddelen geladen de uitgehongerde stad heeft kunnen ter hulp komen. Wat zegt gy er van, vrienden, verdient de kleine Kees niet dat men hem in triomf rond de stad drage?

HET VOLK.

Ja, ja, hoera voor Kees!

DE LEIDENAER.

Maer ik bedrieg my niet, vrienden, daer komt de prins met zyn gevolg. Hoera! voor Oranje, vrienden! leve de prins! leve Oranje!

Elfde tooneel.

De Vorigen, ORANJE, VANDERDOES, gevolg van Officieren.

HET VOLK.

Leve Oranje! leve Oranje!

ORANJE.

Neen, leve de burgery van Leide! Dappere vrienden, de naem van Leidenaer is voortaen de onsterfelykheid gewyd! door uwe gelatenheid in uwe doorgestane rampen, door

den heldenmoed waermede gy uwe stad verdedigd hebt zult gy aen de nakomelingschap leeren waertoe een volk in staet is 't welk zyne onafhankelykheid en zyne regten verdedigd; uwe landgenooten zyn u eene eeuwige dankbaerheid verschuldigd, want door de stad Leide te verdedigen en voor verwoesting te bevryden, bevrydt gy ook het vaderland. Leve 't volk van Leide!

HET VOLK.

Leve Oranje! hoera! voor Oranje!

(Men hoort in de verte de marsch. Een oogenblik aendachtige stille; het volk ziet links tusschen de schermen en begeeft zich spoedig op de vesting en op de trappen van het huis links, uitroepende: daer zyn zy! daer zyn zy!)

ORANJE.

Wat is dat?

VANDERDOES.

Denkelyk de stoet die de verraders ter dood geleidt.

ORANJE.

Men heeft my gezegd dat een van beide een dapper officier is, die beweert onschuldig te zyn, maer dat hy niets tot zyne verdediging wilt inbrengen.

VANDERDOES.

Ik zelf ben van gevoelen dat zoo hy wilde, hy zich zou kunnen verontschuldigen; doch de bezwaren die op hem wegen zyn zoo drukkend, dat de krygsraed zich heeft gedwongen gevonden hem te veroordeelen. Niemand kan begrypen waerom de luitenant Dierkens byna vrywillig ter dood gaet.

ORANJE.

De luitenant Dierkens, zegt gy? Hy noemt zich Dierkens?

VANDERDOES.

Ja, prins!

ORANJE, ***tot zich zelve.***

't Is zonderling.

(Hy blyft in diepe gedachten verzonken.)

Twaelfde tooneel.

DE VORIGEN, BROUWER, tusschen de wachten door den Priester ondersteund, WILLEM, GEREGTSDIENAREN, DE BEUL. De stoet is door eenige wachten voorgegaen en gesloten. Hy komt langs het verschiet links tot voor op het tooneel, Oranje, Vanderdoes en het gevolg bevinden zich regts.

BROUWER.

Gy zegt dan, eerwaerde vader, dat een goede christen geene verdienste doet met de ketters te haten en te vervolgen, dat God my zulks niet ten goede zal aenrekenen en my daerom hierboven niet zal beloonen?

DE PRIESTER.

Neen, myn vriend. Jezus, ons aller verlosser, heeft ons geleerd dat alle menschen elkander als broeders moeten beminnen en zoo gy u met uwen Zaligmaker wilt verzoenen, verzoen u eerst met uwe broeders, opdat hy u in genade ontvange.

BROUWER.

Maer de ketters, eerwaerde vader, zyn toch onze broeders niet.

DE PRIESTER.

Ja toch, zy zyn onze broeders en indien zy dwalen, het is onze pligt voor hen te bidden in plaets van hun te haten en te vervolgen: God alleen zal in zyne oneindige wysheid over hun lot beslissen.

Stem van Laura tusschen de schermen.

Myn zoon! myn zoon! genade voor myn zoon!

(Zy komt verwilderd op het tooneel gesnelt.)

VANDERDOES.

De krankzinnige!

Dertiende tooneel.

DE VORIGEN, LAURA.

LAURA, *tot Willem snellende*.
Willem! myn zoon! gy zyt myn zoon!

(Zy drukt hem driftig in hare armen.)

WILLEM.
Wat zegt gy, mevrouw? dwaelt gy niet? zou het mogelyk zyn?

LAURA.
Dwalen! Neen, neen, God aenhoorde myne bede, hy verleende my de kracht om de bedwelmingen van mynen geest te vermeesteren, Ach! myn hart bedroog my niet! myn broeder zelfs bekent dat gy myn zoon zyt. Myn zoon, myn dierbaer kind! Zie myne smart, myne wanhoop! twyfel niet langer of ik bezwyk aen uwe voeten!

WILLEM.
Ach! ik weet niet of het eene begoocheling is, maer ik laet my door de gevoelens van myn hart medeslepen. Ja, ja, gy zyt myne moeder!

LAURA.
Myn kind! myn kind!

(Omhelzing.)

ORANJE, *die genaderd is*.
Ik bedrieg my niet; gy zyt Laura? Laura herkent gy Oranje niet?

LAURA.
Oranje! Oranje! Ach! de hemel zendt u herwaerts. Prins, ziedaer myn zoon, uwen zoon!

ORANJE.
Myn zoon!

WILLEM.
Wat hoor ik!

LAURA.
Ja, uwen zoon, die men als een verrader naer het schavot sleept. Maer hy is onschuldig, ik heb er de overtuiging van. Red myn zoon! red uwen zoon!

ORANJE.

Ongelukkige Laura! Het is my onmogelyk. Indien hy wezentlyk onschuldig is, waerom bewyst hy zulks niet?

LAURA.

Ik weel het niet. Ach! myn zoon! vind ik u, na twintig jaren lyden en wanhoopt slechts weder om u een schavot te zien beklimmen! Neen, neen, dat zal ik niet dulden! Men zal u uit myne armen niet rukken! Veeleer ontrukt men my het leven!

(Zy knelt hem wanhopend in hare armen.)

WILLEM.

Herstel u, moeder! Nu kan, nu zal ik spreken.

Veertiende tooneel.

De Vorigen, VANDERWERF, JOANNA door haren vader ondersteund, MONTALLO, tusschen de wachten.

BROUWER, *tot Willem*.

Ja, en ik zal bewyzen dat gy onschuldig zyt.

ALLEN.

Onschuldig!

BROUWER.

Neen, hy was myn medepligtige niet, ik zweer het by God! voor wie ik ga verschynen en ik bid u om vergeving voor hetgene ik u deed lyden, opdat God my in genade ontvange.

VANDERWERF.

Wie is dan uw medepligtige? wie is de schryver van den brief?

BROUWER, *op Montallo wyzende*.

Hy!

ALLEN.

Montallo!

LAURA.

Johan Dierkens, myn broeder

(driftig haren zoon omarmende)

die u, uit wraeklust, myner liefde ontrukte; maer thans, myn zoon, zyt gy gered!

JOANNA.

Willem! Willem!

WILLEM, ***tusschen Laura en Joanna die hem omhelzen*****.**

Moeder! Joanna! Ach! het geluk overstelpt my! O God! ik dank u! ik dank u!

MONTALLO.

Ja, ik ben het die u allen aen uwe welverdiende straf wilde overgeven; ik vervulde slechts de pligt van een trouw onderdaen! Oranje, wederspannige rebel! die uwen God verloochende en uwen koning verried, ik vervloek u!.. En nu dat men my naer het schavot geleide; ik sterf als maertelaer voor Godsdienst en pligt en hierboven verwacht ik myne belooning.

ORANJE.

Ga, ongelukkige! God en de menschen zullen tusschen my en Philips oordeelen; tusschen hem die gedurende twintig jaren de Nederlanders uitplunderde en onmedoogend vermoordde en my, die voor de onafhankelykheid van Nederland zyn laetste druppel bloed met vreugde zal geven.

HET VOLK, ***met geestdrift*****.**

Leve Oranje! leve Nederland!

(De gordyn valt.)

EINDE.